

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρώτος

Συνδρομή ἑτησίως: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦνται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἰσχυραὶ — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

14 Μαρτίου 1876

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΑΝΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κατὰ τὸν Ἀλφόνσον Κάρρ, ὑπὸ ***

Ὁ Στέφανος, κατοικῶν εἰς μέρος παράλιον, ἀπέρχεται καθ' ἑκάστην εἰς ἀλιεῖαν ἢ εἰς περίπατον ἐπὶ λέμβου, κωπηλατοῦντος τοῦ λεμβούχου Γεωργίου. Καὶ ὅταν μὲν ὁ ἄνεμος ἦναι καλὸς, ὁ μὲν Στέφανος κρατεῖ τὸ πηδάλιον καὶ τὸ σχοινίον τῆς ἄγκρας τοῦ ἱστίου καὶ διευθύνει τὸν δρόμον τῆς λέμβου, ὁ δὲ Γεώργιος καπνίζει καθήμενος εἰς τὴν πῦραν, ἐνίστε δὲ καὶ διηγείται εἰς τὸν κύριόν του διάφορα περιστατικὰ ἐπικινδύνου ἀλιείας. Ὅθεν ἐν τῷ δικστήματι μνηθῶν τιμῶν διηγῆθη ὅλας του τὰς ἱστορίας* ἡμέραν δὲ τινα καθ' ἣν ἀνέσχυραν τὰ δίκτυα πλήρη ἰχθύων εἶπε·

— Δὲν ὑπέθετα ποτὲ ὅτι θὰ πιάσωμεν ἐν κἂν ὀψάριον σήμερον, διότι εἶναι Τρίτη καὶ 13 τοῦ μηνός.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Καὶ πιστεύεις, τῶντι, ὅτι τὰ ὀψάρια δὲν δαγκάνουν τὸ δόλωμα ἢ περνοῦν πλησίον τῶν δικτύων χωρὶς νὰ ἐγγίσουν αὐτὰ τὴν Τρίτην καὶ τὴν 13 τοῦ μηνός;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ὅλας ὁ κόσμος ἤξεύρει, κύριε, ὅτι τὴν Τρίτην καὶ τὴν 13 τοῦ μηνός δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ ὁ ἄνθρωπος καμμίαν εὐτυχίαν.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Λοιπὸν διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν θέλεις νὰ δικασθῇ τὴν Τρίτην ἢ διακφορὰ τὴν ὁποίαν ἔχεις μὲ τὸν ἐξάδελφόν σου;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Μάλιστα, κύριε, οὔτε Τρίτην, οὔτε 13 τοῦ μηνός θέλω.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Καὶ νομίζεις λοιπὸν ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι ἀπαισία μόνον διὰ σέ;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Εἶναι, κύριε, δι' ὅλον τὸν κόσμον· τοῦτο εἶναι πασίγνωστον.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Ἄν τὸ πρᾶγμα ἔχη ὡς λέγεις, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ χάσετε τὴν δίχην καὶ οἱ δύο σας. Διότι ἂν ἐνεκα τῆς Τρίτης χάσης σὺ, θὰ κερδήσῃ ὁ ἐξάδελφός σου, καὶ τότε ἡ ἡμέρα θὰ ἦναι δι' αὐτὸν αἰσία.

Ὁ Στέφανος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Γεώργιον νὰ ὁμιλήσῃ ἐν ἐκτάσει, φρίττων δὲ καὶ περίλυπος παρετήρησεν ὅτι ὁ ταλαίπωρος κωπηλάτης, καθὼς καὶ τόσαι ἄλλαι χιλιάδες ἀνθρώπων, δὲν εἶχε μάθει οὐδὲν σχεδὸν ἀληθές οὐδὲ ὀφείλιμον, καὶ ὅτι ἐλόκληρον βιβλίον θὰ ἐγράφετο μὲ τὰς ψευδεῖς ἰδέας μὲ τὰς ὁποίας

ἦτο μεστή ἡ κεφαλή του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γεώργιος ἔχει φύσει νοῦν ὀρθόν, ὁ Στέφανος ἐδοκίμασε νὰ καταστρέψῃ τὰς πλάνας καὶ τὰς προλήψεις αἰτινες δυστυχῶς δικαιωνίζονται κατὰ παραδοσιν μεταξὺ τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ, πολ- λάκις μάλιστα καὶ μεταξὺ τῶν τάξεων εἰς τὰς ὁποίας ἐδόθη ἀνωτέρα τις ἀγωγή. Ἀριέ- ρωσε δὲ εἰς τὴν ἀπόπειραν ταύτην ἐλόκληρον ἕρος, καθ' ὃ περιήρχοντο εἰς τὴν θάλασσαν. Ἴδου δὲ ἡ περιλήψις τῶν συνδιαλέξεων των.

Σήμερον πρέπει νὰ διδάσκωμεν τὸν λαόν, τὸν προσκαλούμενον νὰ κοινωνῇ, ἕκαστος κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς παιδείας καὶ τοῦ φυσικοῦ του νοῦς, εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου του. Καὶ καθὼς πρὶν σπαρῇ ἡ γῆ καθαρίζεται ἀπὸ τὰ ζιζάνια τὰ ἀπορροφῶντα τὸν χυμὸν αὐτῆς καὶ ἀποπνίγοντα τὸν καλὸν σπόρον, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πρέπει κατ' ἀρχάς νὰ ἐξαλειφώμεν τὰς ψευδεῖς ἰδέας.

Ἐρ.—Τόρα ἤξεύρω ὅτι ἡ Τρίτη καὶ ἡ 13 τοῦ μηνός εἶναι ἡμέραι ὁποῖαι καὶ αἱ λοιπαί. Ὑπάρχουν ἔμως πράγματα φέροντα εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν· παραδείγματος χάριν νὰ χυθῇ ἄλας, λάδι ἢ κρασί, νὰ τοποθετηθοῦν σταυροειδῶς τὸ χουλιάρι καὶ τὸ πηροῦνι, νὰ τοποθετηθοῦν τρία κηρία ἀνχμμένα ἐπάνω εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν, ὅλ' αὐτὰ θεωροῦνται ὀλέθρια.

Ἀπ.—Ὅλ' αὐτὰ εἶναι παραμύθια, τὰ ὁποῖα οὔτε πρέπει κἂν νὰ ἀναφέρωμεν.

Ἐρ.—Καὶ μήπως δὲν παρετηρήθη ὅτι ἐὰν καθήσουν 13 ἄνθρωποι εἰς τὸ τραπέζι ἀποθνήσκαι ὁ εἰς ἐντὸς τοῦ ἔτους;

Ἀπ.—Ὁ ἀριθμὸς 13 εἶναι κακὸς εἰς τὴν τράπεζαν ὅταν δὲν ὑπάρχη φαγητὸν παρὰ διὰ δώδεκα μόνον.

Ἐρ.—Ὅταν μία ἀλογόμια καθίσῃ εἰς τὸ σῶμα τινός, δὲν σημαίνει ὅτι θὰ ἔλθῃ ἐπίσκεψις;

Ἀπ.—Ὅσον σημαίνει ἡ βοή τοῦ αὐτίου, ὅτι τάχα ὁμιλοῦν διὰ σέ, ἢ ὅτι ὁμιλοῦν καλὰ ἂν βοήσῃ τὸ δεξιὸν, καὶ κακὰ ἂν βοήσῃ τὸ ἀριστερόν.

Ἐρ.—Καὶ αἱ ἀράχλαι δὲν φέρουν εὐτυχίαν τὸ βράδυ καὶ δυστυχίαν τὸ πρωί;

Ἀπ.—Αἱ ἀράχλαι εἰς μόνην τὴν τύχην τῶν μυῶν ἔχουν ἐπιρροήν, διότι τὰς συλλαμβάνουν εἰς τὰ δίκτυά των.

Ἐρ.-Πλὴν δὲν φέρει εὐτυχίαν ἢ ἐλεημοσύνη;
Ἄπ.-Ναὶ, φέρει. Οἱ πλοῦσοι ἔλαβον παρὰ τῆς Θεῆας Προνοίας, ἐκτὸς τῶν μεριδίων αὐτῶν, καὶ τὸ μερίδιον τῶν πτωχῶν, ἐπιφορτισθέντες νὰ τὸ διακνεῖσθαι εἰς αὐτοὺς. Μέγας τις ῥήτωρ εἶπεν εἰς τοὺς πλοῦσιους· «Νὰ ἐνθυμησθε πάντοτε ὅτι ἀπὸ ὅλα σας τὰ πλοῦτη δὲν θὰ πάρετε μαζὴ σας εἰς τὸν ἄλλον κόσμον παρὰ ὅ,τι ἐδώκατε εἰς τοῦτον.» Καὶ ἄλλος δέ τις εἶπεν· «Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεῶ.»

Ἐρ.-Ἐπιφέρει τις νὰ κόψῃ χωρὶς κίνδυνον τὰ μαλλία του εἰς τὴν χάσιν τῆς σελήνης;

Ἄπ.-Πρέπει νὰ κόπτωμεν τὰ μαλλία μας ὁσάκις μακρύνουν.

Ἐρ.-Δὲν ἔχει λοιπὸν καμμίαν ἐπιβρόχην ἢ χάσιν καὶ ἢ γέμισιν τῆς σελήνης εἰς τὰς ἀσθενείας καὶ εἰς τὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων;

Ἄπ.-Ἡ χάσιν καὶ ἢ γέμισιν τῆς σελήνης δὲν ἐνδιαφέρει τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐρ.-Οἱ κομηταὶ δὲν προμηνύουν μεγάλα συμβάντα;

Ἄπ.-Οἱ κομηταὶ δὲν προμηνύουν τίποτε, οὔτε αὐτὸ τὸ ζῶδιον ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐγεννήθημεν.

Ἐρ.-Ἡ δὲν πρέπει νὰ ἀνησυχῶμεν ὁσάκις ὀνειρευόμεθα ὅτι ἐχάσαμεν ἕνα ὀδόντα, ἢ νὰ χαίρωμεν ὅταν ἰδῶμεν κἀνὲν ἄλλο ὄνειρον ἐκ τῶν λεγομένων καλῶν;

Ἄπ.-Τὰ κακὰ ὄνειρα εἶναι ἀποτέλεσμα ταραχῆς, τὴν ὁποίαν φέρει εἰς τὴν κεφαλὴν ἢ κακὴ κατάστασις τοῦ στομάχου. Τὰ ὄνειρα τελειῶνουν ὅταν ἐξυπνήσης καὶ δὲν ἔχουν τὴν ἐλαχίστην ἐπιβρόχην μετὰ τὸν ὕπνον.

Ἐρ.-Δὲν ὑπάρχουν πράγματα, ὡς φυλακτὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα σὲ κάμνουν νὰ κερδαίνῃς εἰς τὸ παιγνίδι;

Ἄπ.-Δὲν ὑπάρχουν ποτέ. Ἰδοὺ δὲ τί εἶναι τὸ παιγνίδι. Ὑπόθεσις ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, συναΐξαντες ὅσα ἐκέρδησαν τὴν ἐβδομάδα, δεκατέσσαρας δραχμὰς λόγῳ χάριν, παίζουν εἰς τὰ χαρτὰ τὸ ἥμισυ αὐτῶν καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης κερδαίνει ἐπὶ δραχμὰς, εἰς δὲ τὸν Πέτρον μένουσι τὰ μισὰ ὁ Ἰωάννης μὲ τὸ κέρδος του ἀγοράζει ἀνωφελῆ πράγματα, π. χ. γλυκύσματα καὶ τὰ τοιαῦτα, τῶν ὁποίων δὲν ἔχει ἀνάγκην, ὁ δὲ Πέτρος στερεῖ καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὴν οἰογένειάν του πραγματικῶν ἀναγκαίων, ἵσως μάλιστα καὶ ἄρτου.

Ἐπιφέρει πρὸς τοῦτοις, ὅτι τὴν ἀκόλουθον ἐβδομάδα παίζουν ἐκ νέου καὶ ὅτι τὴν φορὰν ταύτην ἢ τὴν ἐβδόμησεν τὸν Πέτρον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ μὲν κερδήσας ἤβησεν ἀνωφελῶς τὴν περιουσίαν του, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης ὀλιγόστεισε τὴν ἐδικήν του.

Ἐπιφέρει ἐπὶ αὐτῶν. Ἐκαστος αὐτῶν ἐκέρδησε μίαν φορὰν πράγματα ἀνωφελῆ καὶ μίαν ἄλλην φορὰν ἔλασε πράγματα ἀναγκαῖα.

Ἄλλως τε δὲν νομίζεις τρελλοὺς ἢ κακοὺς δύο φίλους, συνεργουμένους μίαν Κυριακὴν διὰ νὰ κάμουν δίκην, τῆς ὁποίας τὰ ἔξοδα θὰ πληρωθῇ ὁ εἰς αὐτῶν;

Τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς δύο φίλους οἱ ὁποῖοι συνέρχονται διὰ νὰ παίξωσι χρήματα.

*Ἐπιφέρει συνέχῃ.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συντάξις· 181 σελ. 146.

ΚΗΠΙΣΤΟΛΗ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

Ὁ χυλός.

Καθὼς εἶδομεν τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα, τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ χυμοῦ, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει εἰς τὸ αἷμα, ὀνομάζεται χυλός.

Πρόκειται δὲ ἤδη νὰ εὐρεθῇ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἐξέλθῃ ὁ χυλός οὗτος ἀπὸ τῶν ἐντερικῶν σωλήνων. Πρὸς τοῦτο ἄπειροι σαρωταὶ, ἐξ ἐκείνων περὶ τῶν ὁποίων ὠμιλήσαμεν ἤδη, ὑπάρχουσι παρατεταγμένοι κατ' ὅλον τὸ μήκος τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου καὶ ἰδίως περὶ τοῦ δωδεκαδακτύλου· οἱ σαρωταὶ δὲ οὗτοι εἶνε μικροὶ σωλήνες, οἵτινες διατρύψουσι κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν τὸν χιτώνα τοῦ ἐντέρου, καὶ βυζαίνουσι ἀδιακόπως τὸν χυλόν, ἐνῶ αὐτὸς σχηματίζεται. Οἱ σωλήνες αὗτοι ὀνομάζονται *χυλοφόρα ἄγγεα*, εἰσδύουσι δὲ εἰς ὕλας τὰς πτυχὰς τοῦ ἐντέρου, καὶ τόσον καλά ἀπορροφῶσι καὶ τὴν ἐλαχίστην σταγόνα τοῦ χρησίου χυλοῦ, ὥστε πρὶν ἢ φθάσῃ οὗτος ἐνώπιον τῆς θύρας τοῦ παχέος ἐντέρου, τὸ λεπτόν ἐντερον εἶνε ἐντελῶς σαρωμένον, καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον εἰς τὰ ἄκρα του εἰμὴ τὸ ἄχρηστον καὶ περισσεῦον. Διὰ τὸ ἄχρηστον αὐτὸ ἀνοίγει ἢ θύρα τοῦ παχέος ἐντέρου καὶ τὰ σκουπίδια τοῦ σώματός μας ἀναχωροῦσι καὶ δὲν ἐπιστρέφουσι πλέον.

— Τί γίνονται ὅμως; θὰ μ' ἐρωτήσης βέβαια.

Αὐτὰ πλέον, κυρία μου, δὲν ἔχουσιν ἱστορίαν, καθὼς δὲν ἔχουσιν ἱστορίαν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον οἱ ἄχρηστοι καὶ οἱ ὀκνηροὶ, οἵτινες οὐδὲν παράγουσι καὶ εἰς οὐδὲν χρησιμεύουσι.

Ἀφίνομεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὰ ἄχρηστα σκουπίδια τοῦ σώματός μας, καὶ ἐπιστρέφωμεν εἰς τὸν χρήσιμον χυλόν, ὅστις ἔγεινε πλέον κατάλληλος εἰς διατήρησιν τῆς ζωῆς μας, καὶ μέλλει ἐντὸς ὀλίγου νὰ μεταβληθῇ εἰς αἷμα, εἰς τὸ αἷμα δηλ. ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τρέφει τὰ μέλη μας, κάμνει τὴν καρδίαν μας νὰ κτυπᾷ καὶ τὸν ἐγκέφαλόν μας νὰ ἐνεργῇ.

Ἀνάγκη ἐν πρώτοις νὰ μάθῃς, ὅτι ὁ χυλός ἐξερχόμενος τοῦ ἐντέρου εἶνε ὅμοιος περὶπου μὲ γάλα. Εἶνε δηλ. λευκὴ τις ἀναλυτὴ καὶ κάπως παχυα οὐσία, καὶ ἂν τὴν παρατηρήσῃς τις ἐκ τοῦ πλησίον, ὀμοιάζει μᾶλλον μὲ τὸν

ἄρρον τοῦ γάλακτος, τὸν κοινῶς λεγόμενον τυρόγαλα, ἢ ζάραν, καθὼς λέγεται εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, πολλὰ δὲ μικρὰ σφαιρίδια φαίνονται κολυμβῶντα ἐντὸς αὐτοῦ. Πολλοὶ περιεργοί, ἐξ ἐκείνων οἵτινες θέλουσι ὅλα νὰ τὰ γνωρίζωσι, ἐδοκίμασαν τὸν χυλόν μὲ τὴν γλῶσσαν, καὶ εὗρον ὅτι εἶνε κάπως ἀλμυρός.

Τοιοῦτος τέλος πάντων ὁ χυλός, εἶνε ἤδη αἷμα, ἀλλ' ὄχι ἐντελῶς μορφωμένον. Εἶνε, οὕτως εἶπεν, μικρὸν παιδίον, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνετρέφῃ ἀκόμη. Ὅλα τοῦ αἵματος τὰ σκευεῖα εὐρίσκονται ἐντὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκεχυμένα καὶ ἀναμειγμένα τόσον πολὺ, ὥστε δὲν δύναται τις εἰσεῖν νὰ τὰ ἀναγνωρίσῃ. Εἶνε δὲ θαυμασίον πρᾶγμα, καὶ μυστήριον τοῦ ὁποίου δὲν εὐρέθη ἀκόμη ἢ ἐξήγησις, πῶς ἢ μορφῶσις τοῦ ἀμορφώτου αὐτοῦ αἵματος καὶ ἢ ἀνατροφή οὕτως εἶπεν τοῦ νεογεννήτου παιδίου, ἀρχίζει νὰ γίνεσθαι μόνη τῆς, ἐντὸς τῶν σωλήνων οἵτινες τὸ μεταφέρουσι. Τὰ συστατικά του τακτοποιοῦνται μόνον τῶν διαρκούσης τῆς ὀδοιπορίας, καὶ κατ' ἦν στιγμὴν ὁ χυλός ἐξέρχεται τῶν χυλοφόρων ἄγγεων ὀμοιάζει πολὺ περισσύτερον μὲ τὸ αἷμα παρ' ὅταν εἰσέλθῃ ἐντὸς αὐτῶν, χωρὶς νὰ δύναται τις ἀκριβῶς νὰ εἰπῇ πῶς τοῦτο συνέβη. Καὶ τὸ λευκὸν αὐτὸ χρώμα του μεταβλήθη εἰς ἐλαφρὸν ῥοδόχρουν, ἂν δὲ τὸ ἐκβῆσθαι εἰς τὸν ἄερα γίνεται κάπως κοκκινωπὸν, καὶ προαναγγέλλει οὕτως εἶπεν εἰς τὸν παρατηρητὴν τί ἐμελλε νὰ γίνῃ.

Γνωρίζεις ἤδη, ὅτι ὅλοι μας οἱ σαρωταὶ, περὶ τῶν ὁποίων σοὺ ὠμίλησα, καταντῶσιν ἐπὶ τέλους εἰς ἕνα μεγάλον σωλήνα ὅστις ὀνομάζεται *θωρακικὸς σωλήν*. Εἰς τὸν σωλήνα αὐτὸν φθάνουσι καὶ οἱ σαρωταὶ τοῦ χυλοῦ, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι συναδέλφοί των, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τὸ παλαιπωρον αἱμὰ μας εὐρίσκεται πρὸς στιγμὴν ἀναμειγμένον μὲ ὅλα τοῦ σώματός μας τὰ ἐξαφρίσματα, καθὼς πολλάκις συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες ἀφοσιῶνται ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Τὸ κακὸν ὅμως εἶνε προσωρινὸν μόνον, διότι ὀλίγον μακρύτερα ὁ θωρακικὸς σωλήν χύνει ὅλα του τὰ περιεχόμενα ἐντὸς μεγάλης φλεβῆς, ἣτις κεῖται πλησίον τῆς καρδίας, καὶ τὸ αἷμα εὐκόλως ἀναγνωρίζει τότε τί τῷ ἀνήκει καὶ τὸ παραλαμβάνει.

Ἐδῶ, μικρὰ μου μαθήτρια, φθάνομεν εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἱστορίας μας.

Ἐως τώρα εἶδομεν πῶς τρώγομεν καὶ πῶς χωνεύομεν· ἐτελειώσαμεν δηλαδή τὴν πέψιν, καθὼς λέγουσιν οἱ ἐπιστήμονες, ἦτοι τὴν ἱστορίαν τοῦ χυλοῦ, ἣτις ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο μας δάκτυλα, τὰ ὁποῖα εἰσάγουσι τὰ φαγητὰ εἰς τὸ στόμα μας, καὶ τελειώνει εἰς τὸν θω-

ρακικὸν σωλήνα, ὅθεν εἰσέρχεται ὁ χυλός εἰς τὸ αἷμα, ὅπως τὸ ἀνανεώσῃ.

Μετὰ τὴν ἱστορίαν ὅμως τοῦ χυλοῦ, τοῦτέστι μετὰ τὴν πέψιν, ἔρχεται τὸρα ἢ ἱστορία τοῦ αἵματος, τοῦτέστιν ἢ κυκλοφορίας· διότι τὸ αἷμα, καθὼς θὰ ἴδωμεν, κυκλοφορεῖ ἀδιακόπως ἐντὸς τοῦ σώματός μας, ἐξερχόμενον ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἐπανερχόμενον εἰς αὐτήν, ἐξερχόμενον πάλιν, καὶ οὕτω καθεστῆς μέχρι τοῦ θανάτου μας.

Ἡ ἱστορία τῆς πέψεως, τὴν ὁποίαν ἐτελειώσαμεν, γίνεται ἡσύχως καὶ ἀπλοῦστατα κατ' ὅλον τῆς τὸ στάδιον, χωρὶς καμμίαν περιπλοκήν.

Ἡ ἱστορία ὅμως τῆς κυκλοφορίας, τὴν ὁποίαν μέλλομεν νὰ ἀρχίσωμεν τὴν ἐρχομένην ἐβδομάδα, περιπλέκεται μὲ μίαν ἄλλην ἱστορίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ χωρισθῇ, μολοντί κατὰ βάθος εἶνε ἐντελῶς διακεκριμένη ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην.

Τὸ αἷμα κάμνει κυρίως εἶπεν δύο κύκλους· τὸν μὲν ἕνα μεγάλον, ὅστις περιτρέχει ἀπὸ τὰ ἄκρα τοῦ σώματος εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἀπὸ τὴν καρδίαν εἰς τὰ ἄκρα τοῦ σώματος, τὸν δὲ ἄλλον μικρὸν, ὅστις γίνεται μετὰ τῆς καρδίας καὶ τῶν πνευμόνων. Ὅταν τὸ αἷμα κυκλοφορῇ ἐντὸς τῶν πνευμόνων, ἀπαντᾷ τὸν ἄερα τὸν ὁποῖον ἀναπνεύομεν, καὶ συμβαίνει τότε μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἄερος τὸ περιεργότερον πρᾶγμα ἀφ' ὅσα δύναται τις νὰ φαντασθῇ, καὶ χωρὶς τὸ ὁποῖον δὲν δύναται τὸ αἷμα νὰ θρέψῃ τὸ σῶμα μας μῆτε πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας· τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ὀνομάζεται ἀναπνοή, καὶ ἢ λέξις δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐξηγήσεως.

Αἱ τρεῖς δὲ αὗται ἱστορίαι, τοῦτέστι πέψις, κυκλοφορία καὶ ἀναπνοή, ἀποτελοῦσιν ἡνωμέναι ὅμοῦ τὴν θρέψιν, δηλαδή τὸ ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ.

Δὲν σὲ εἶπα εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ αὐτὰς τὰς λέξεις, διότι αἰ μὲν λέξεις θὰ σ' ἐτρόμαζον, τὰ δὲ πράγματα δὲν θὰ ἠδύνασσο ἀκόμη νὰ τὰ ἐνοήσῃς· τὸρα ὅμως, ὅτε ἐπροχώρησας καὶ ἀρχίζεις νὰ γίνεσαι σοφὴ, εἶνε καιρὸς νὰ τὰ μάθῃς, καὶ πρέπει νὰ συνειθίσῃς εἰς τὰς λέξεις αὐτάς, τὰς ὁποίας θὰ μεταχειρίζομεθα πλέον.

Εἰς τὴν προσεχῆ λοιπὸν ἐπιστολήν θὰ ἴδωμεν τὴν κυκλοφορίαν, καὶ ἢ ἀρχίσωμεν πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἣτις εἶνε ὡς πρὸς τὴν κυκλοφορίαν ὅ,τι ὁ στόμαχος εἶνε ὡς πρὸς τὴν πέψιν, τοῦτέστιν ὁ αὐθέντης.

Ἡ καρδία εἶνε μέγα καὶ σπουδαῖον ὑποκείμενον, καθὼς βέβαια τὸ γνωρίζεις· καὶ αὐτοὶ οἱ πλέον ἀμαθεῖς ὀμιλοῦν περὶ αὐτῆς μὲ σέβας· εἶμαι δὲ βέβαιος, ὅτι ἢ ἱστορία τῆς θὰ κινήσῃ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον σου.

*Ἐπιφέρει συνέχῃ.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΔΥΟ ΜΩΡΑΪΤΙΣΣΑΙ

Α'

ΕΛΕΝΗ ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΗ

Ἵσως ἀπορήσωσιν τινες ἀκούοντες ὅτι κυρία καλουμένη Καντακουζηνή, ἦτο μωραΐτισσα καὶ ὅμως τίποτε ἀληθέστερον. Ἡ Ἐλένη Καντακουζηνή ἦτο μωραΐτισσα ὅσον πᾶσα ἄλλη κυρία τῆς ὁποίας ὁ παππεπίπαπος ἤθελε κατὰ πρῶτον ἐγκατασταθῆ εἰς Πελοπόννησον. Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεῖς ἀπεφάσισαν νὰ ιδρύσωσιν εἰς Μισθρᾶν ἀπόσπασμά τι τῆς ἰδίας αὐλῆς, προχειρίζοντες δεσπότην Πελοποννήσου ἕνα τῶν ἰδίων υἱῶν ἢ ἀδελφῶν, καὶ ἠκολούθησαν τὸ σύστημα τοῦτο μέχρι τῆς ἀλώσεως. Πρῶτος δὲ τοιοῦτος δεσπότης ἐγένετο τῷ 1348 ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνός, υἱὸς δευτερότοκος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Καντακουζηνού.

Ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνός ἤρξε τῆς χερσονήσου ἐπὶ 32 ἔτη. Ἦτο δὲ ἀνὴρ βέκτης, περιέστειλε τὰς στασιαστικὰς ἐνεργείας τῶν ἀρχόντων τῆς χώρας καὶ εἰρήνευσεν αὐτήν. Πλὴν τούτου, ἐπειδὴ ἕνεκα τῶν τουρκικῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῆς ἄλλης προηγηθείσης ἀναρχίας, εἶχεν ἐλαττωθῆ ὁ πληθυσμὸς, ὁ Μανουὴλ ἐκάλεσεν εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ κενοῦ τοὺς τότε ἀρχίσαντας νὰ καταβαίνωσιν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας Ἀλβανούς ὥστε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπῆλθον εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν καὶ τὸ μέσον τῆς χερσονήσου οἱ πρῶτοι Ἀλβανοὶ ἀποικοῖ, οἱ τοσοῦτον μετέπειτα εἰς τὴν τύχην αὐτῆς ἐπενεργήσαντες. Γινώσκουμεν δὲ προσέτι περὶ αὐτοῦ ὅτι τῷ 1365 ἀνεκαίνισε τὸν ἐν Μισθρᾶ ναὸν τοῦ Σωτῆρος ὅτι οἱ ἀρχόντες αὐτοῦ Μποχάλης, Πλειστάρας καὶ ἄλλοι ἐπροίκισαν μετ' οὐ πολὺ τὴν μονὴν τοῦ Βροντιχίου ὅτι ἐπὶ τῇ προτάσει αὐτοῦ προχειρίσθη μητροπολίτης Πατρῶν ὁ Παρθένιος, ὁ οἰκοδομήσας ἐν Βοστίτῃ τῷ 1366 τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας Φανερωμένης, καὶ ὅτι τῷ 1368 ὁ ἐπίσκοπος Ἀμυκλῶν ἐπετράπη ὑπ' αὐτοῦ τὴν διοίκησιν τῶν πατριαρχικῶν ἐν Μωρέᾳ κτημάτων.

Ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνός ἀπέθανεν εἰς Μισθρᾶν ἄτεκνος τῇ 25 μαρτίου 1380, καὶ τότε ἀνηγορεύθη δεσπότης Πελοποννήσου ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Ματθαίου, ὅστις εἶχεν ἄλλοτε συμβασιλεύσει μετὰ τοῦ πατρὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἄλλ' ὁ Ματθαῖος ἐπὶ μικρὸν ἄρξας, ἀπέθανε κατὰ ἰούλιον τοῦ 1383, τὴν δὲ ἀρχὴν αὐτοῦ διεδέχθη ὁ υἱὸς τοῦ Δημήτριος, ὅστις, ἀξιώσας ν' ἀποβῆ ὄλιος ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐβασίλευε κατ' ἐκείνο τοῦ χρόνου ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος, καθρέθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τούτου, τοῦ προχειρίσαντος ἡδὲ δεσπότην Πελοποννήσου ἕνα τῶν

ἰδίων υἱῶν, τὸν Θεόδωρον Α'. Ἄξιον δὲ μνησθῆναι ὅτι καὶ ὁ ἀρχηγέτης τοῦ οἴκου τῶν Καντακουζηνῶν, ὁ πρῶτος βασιλεὺς Ἰωάννης Καντακουζηνός, ἀφοῦ παρητήθη τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς καὶ ἠσπασθῆ τὸν μοναχικὸν βίον, ἤλθε τῷ 1356 εἰς Μισθρᾶν, διέτριψεν ἐν ἔτος παρὰ τῷ υἱῷ Μανουὴλ' ἐπειτα ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου συνέγραψε τὸ γνωστὸν μέγα ἱστορικὸν ἔργον, καὶ μετὰ 30 περίπου ἔτη, ἐπιστρέψας αὐθις εἰς Μισθρᾶν, ἀπέθανε τῇ 15 ἰουνίου 1383 ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅπως καὶ οἱ δύο αὐτοῦ υἱοί.

Ὁ ἔγγονος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, ὁ Δημήτριος ἐτελεύτησεν ὀλίγον μετὰ τὴν καθάρεισίν του, τῷ 1384, ἄτεκνος. Ἐξ ἐτέρου δὲ υἱοῦ τοῦ Ματθαίου ὀνόματι Ἰωάννου, ἐγεννήθη ὁ Θεόδωρος Καντακουζηνός καὶ τούτου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνός, ὁ πρωτοστράτωρ Μωρέως διατελέσας ἀπὸ τοῦ 1420-1429. Ἦν μὴ συγγόμενος μετὰ τοῦ ὁμωνύμου μικροῦ ἀνεψιοῦ του. Ὁ τελευταῖος οὗτος γενόμενος κατ' ἀρχὰς κύριος τῆς Μάνης, ἀνηγορεύθη, 1453-1454, δεσπότης ὑπὸ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἀλβανῶν, οἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον ἐφιλοτιμήθησαν νὰ τὸν ἐξαλθάνωσιν ὥστε μετωνόμασαν ἐπὶ τὸ ἀλβανικώτερον αὐτὸν μὲν Ginno, τὴν δὲ γυναῖκά του Μαρίαν, Cucchia. Τοῦ δὲ μεγάλου αὐτοῦ θεοῦ, τοῦ πρωτοστράτορος Μανουὴλ, θυγάτηρ ἐγένετο ἡ Ἐλένη Καντακουζηνή, ἧς ἐνομίσαμεν δίκαιον νὰ περισώσωμεν τὴν μνήμην, ἂν καὶ ὁ βίος αὐτῆς ὁμοιάζει ἡμέραν χειμερινήν, καθ' ἣν φαίνεται μὲν ὁ ἥλιος ἀνατέλλων, ἐπειτα ὅμως κρυπτόμενος ὑπὸ νεφῶν πυκνοτάτων, μόλις περὶ μεσημβρίαν ῥίπτει πάλιν ἀκτῖνάς τινας καὶ δὲν προκύπτει λαμπρότατος εἰ μὴ περὶ τὴν δύσιν. Τῶντοι ἠξεύρομεν τίνες ὑπῆρξαν οἱ πρόπάτορες καὶ ὁ πατήρ τῆς Ἐλένης ἠξεύρομεν τίνα αὕτη συνεζεύχθη καὶ πρὸ πάντων ἠξεύρομεν τὰς τελευταίας τραγικὰς τῆς ζωῆς τῆς περιπετείας ἄλλα παντελῶς ἀγνωστοῦμεν τὰ κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῆς βίον ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ γάμου, καὶ ἀπὸ τοῦ γάμου μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀφοσιώσεως.

Ἡ Ἐλένη ὑπανδρεύθη τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα τῆς Τραπεζοῦντος Δαυὶδ Α', ἀλλὰ ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1412—1447. Ἦτο δὲ ὁ Δαυὶδ τρίτος υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἐνουφύθη τὴν κόρην τοῦ πρωτοστράτορος τῆς Πελοποννήσου εἰς δεύτερον γάμον, ὅποτε ἀκριβῶς ἄδηλον. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπὶ τῆς ἀλώσεως ἦτοι τῷ 1462 εἶχεν ἐννέα τέκνα, ἐξ ὧν ὁ νεώτατος υἱὸς Γεώργιος ἦτο μόλις τριετής, ἠμποροῦμεν μετὰ τινος πιθανότητος νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ γάμος οὗτος ἐγένετο μετὰ τῷ 1440 καὶ 1442. Ἡ νέα μισθριώτισσα, σφενδομισθεῖσα ὑπὸ τῆς τύχης ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς ταύτης χερσονήσου

εἰς τὴν θορειοτάτην τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, κατεδικάσθη νὰ γίνῃ μάρτυς πραγμάτων ἐντελῶς ἄλλοτρίων τοῦ προτέρου αὐτῆς βίου. Ἄν οἱ Ἕλληνες δεσπότηται καὶ ἄρχοντες τῆς Πελοποννήσου δὲν ἦσαν τὸ πρότυπον πάσης πολιτικῆς ἀρετῆς, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, τοῦλάχιστον ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν δὲν συνέβαινον αἱ ἀπαίσια ἐκεῖναι σκηναὶ, ὧν θρίθουσι τὰ χρονικά τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι βασιλείου οἴκου.

Ὅτε ἡ Ἐλένη ἐφθασεν αὐτόθι, δὲνεῦρε παρὰ τῷ πενθερῷ οὔτε τὸν πρῶτον αὐτοῦ υἱὸν Ἰωάννην, οὔτε τὸν δεύτερον, Ἀλεξάνδρον. Ὁ Ἰωάννης, πρὸ ἐτῶν πολλῶν, εἶχε πεισθῆ ὅτι ἡ μήτηρ αὐτοῦ Θεοδώρα, ἧτις ἦτο Καντακουζηνή ὡσαύτως, ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μείναντος κλάδου τοῦ οἴκου τούτου, διέκειτο οἰκειότερον τοῦ προσήκοντος πρὸς τὸν πρωτοβεστιάριον, ταῦτον εἰπεῖν τὸν πρωθυπουργὸν τοῦ κράτους. Ἐξῶ φρενῶν δὲ γενόμενος διὰ τὴν ἀτιμίαν ταύτην, τὸν μὲν πρωτοβεστιάριον ἀπέκτεινε, ἀπέκλεισε δὲ ἐν τῷ αὐτῷ κοιτῶνι τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ θανατώσῃ καὶ ταύτην. Τότε ὅμως ἐμεσολάβησαν οἱ ἄρχοντες καὶ κατέπεισαν τὸν Ἰωάννην νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἱθρίαν. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος δὲν ἠρέσθη εἰς τὴν υποχώρησιν ταύτην τοῦ υἱοῦ του, καὶ καθαιρέσας αὐτὸν τῆς διαδοχῆς, ἀνηγόρευσε συμβασιλέα τὸν δεύτερον υἱὸν του Ἀλεξάνδρον, δούς αὐτῷ συγγρόνως σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μιτυλήνης Γατελοῦζου. Οὐδὲ εἰς τοῦτο ἠρέσθη εἴτε δυσπιστῶν ὁμοίως πρὸς τὸν δεύτερον υἱὸν, εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν, ἀπέπεμψε καὶ τοῦτον εἰς Μιτυλήνην, ὥστε ὁ σύζυγος τῆς Ἐλένης Δαυὶδ ἠδυνήθη νὰ ὑπολάβῃ ἑαυτὸν ὡς ἐπίδοξον τῆς ἀρχῆς διαδόχον.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως νέαι συνέβησαν περιπέτειαι, αἵτινες ἀρξάμεναι ὅπως οὖν κωμικῶς, ἀπέβησαν ἀποτρόπαιαι. Ὁ Ἰωάννης, ὅστις ἀπέβη ἐν Ἱθρίᾳ εἶχε συζευχθῆ τὴν τοῦ αὐτόθι βασιλέως Ἀλεξάνδρου κόρην, ἀπεφάσισε νὰ ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον τῆς Τραπεζοῦντος, καθαιρῶν τὸν πατέρα, καὶ ἐπεχείρησε τὸ ἔργον τῷ 1447 δι' ἐνὸς γενουητικῶν καραβίου, τοῦ ὁποῦ τοῦ κυβερνήτην ἐχειροτόνησε πρωτοστράτορα. Φαντάζεσθε τὴν αὐτοκρατορίαν ἐκεῖνην ἀπειλούμενην ὑπὸ ἐνὸς καραβίου ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα ἐπέτυχεν. Ὁ Ἰωάννης, ἀποβιβασθεὶς οὐ μακρὰν τῆς πρωτεύουσας, ἐσκήνωσε μετὰ τῶν ὀλίγων αὐτοῦ μισθοφόρων ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀγίου Φωκά, ὁ δὲ Ἀλέξιος ἀντιπαρετάχθη εἰς τὸ προσάστειον τοῦ Ἀχανταῦ, ἔχων κατὰ τὸ φαινόμενον πολὺ μείζονα δύναμιν. Ἄλλ' ὁ Ἰωάννης εἶχε προσοικειωθῆ ἐγκαίρως τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἐντεῦθεν δὲ ὠφελήθηντες δύο ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἀντάρτου, εἰσῆλθον ἐν ὄρα μεσονυκτίου εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀλεξίου καὶ

ἐφόνευσαν αὐτόν. Ἐπραξαν ἄρα γε τὴν ἀνοσιουργίαν ταύτην ἐκόντος ἢ ἄκοντος τοῦ υἱοῦ; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Ἰωάννης τὸν μὲν ἕνα τῶν αὐτοῦ ἐτύφλωσε, τὸν δὲ ἕτερον ἐχειροκόπησεν εἰς δὲ τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς ἀπέδωκε τὰς προσήκουσας τιμὰς, καὶ τὸ οὐδὲν ἤττον βέβαιον ὅτι κατέλαθεν ἀμέσως τὴν ἀρχὴν ἢ δὲ Ἐλένη δὲν ἐθλίβη ἀναμφιβόλως πολὺ ἀποβαλοῦσα τὴν ἄμεσον προσδοκίαν βασιλείας, ἧς αἱ βαθμίδες τοσοῦτον οἰκτρῶς ἐκ διαλειμμάτων καθημάσαντο. Ἄλλ' ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ καὶ νὰ πάθῃ ἄλλας καὶ ἄλλας συμφοράς.

Ὁ Ἰωάννης Κομνηνός, ὅστις, κατὰ τὸν συνῆθη παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς εὐφημισμὸν, ἐπωνομάσθη Καλοϊωάννης, ἐβασίλευσεν ἔτη ἕνδεκα, 1447—1458, ἔτη καθ' ἃ ἐκρίθη ἡ τελευταία τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ τύχη. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Μεχμέτη τοῦ Β' ἡ Κωνσταντινούπολις ὁ δὲ κατακτητὴς, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς τῶν Παλαιολόγων ἀρχῆς, διέταξε τὸν παῖδα τῆς Ἀμασίας Χιτίρμπεῦν νὰ ἐπιτεθῆ τῷ 1456 καὶ κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος. Ὁ Καλοϊωάννης εὐρέθη ἐντελῶς πρὸς τὸν ἀγῶνα ἀπαράσκευος οὔτε στρατὸν εἶχεν, οὔτε ἐφόδια. Ὅθεν ἠναγκάσθη νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ἐπὶ τινὰ χρόνον παράτασιν τῶν ἐλλεινῶν λειψάνων τοῦ μεγαλωνύμου αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ, διὰ πληρωμῆς ἐτησίου φόρου 2,000 χρυσῶν, τῶν ὁποίων τὰ ποσὸν ἀνεβιβάσθη εἰς 3,000 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου, ὅτε ἡ σύμβασις ὑπεδλήθη εἰς τὴν κύρωσιν αὐτοῦ. Τότε μόνον ἐνόησεν ὁ Καλοϊωάννης τὸν ἐπαπειλούντα αὐτὸν ἐσχατον κίνδυνον καὶ ἐζήτησε συμμάχους, πολλοὺς μᾶλλον ἢ χρησίμους τοὺς περὶ τὸν Καύκασον ἡγεμόνας τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Ἱθρίας, τοὺς Ἐνετούς, τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας, τὸν ἀρχιερέα τῆς Ῥώμης, καὶ τινὰς μωαμεθανοὺς δυνάστας, τὸν ἐμίρην τῆς Σινώπης, τὸν σουλτάνον τῆς Καραμανίας, καὶ τὸν Χασσάμπεῦν τῆς Μεσοποταμίας, οἵτινες πάντες διέκειντο πολεμῶς οὐδὲν ἤττον ἢ οἱ χριστιανοὶ πρὸς τοὺς ὀσμανίδαις Τούρκους. Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν τούτων συμμάχων ὁ μόνος ὅστις πράγματι ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ τὴν Τραπεζοῦντα ἦτο ὁ Χασσάμπεῦς, ἀνὴρ γενναῖος, ἐλευθέριος, πολλὰς πρῶτον νικηφροῦσας ἄλλ' ἐζήτηε ἀντὶ τῆς ἐπικουρίας αὐτοῦ, ἀντάλλαγμα πολύτιμον. Ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης εἶχε δύο θυγατέρας καὶ ἕνα υἱόν. Ἐκ τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ ἡ πρώτη, καλουμένη Οὐαλεντία, ὑπανδρεύθη τὸν δοῦκα τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἢ Νάξου Νικόλαον Κρίσπον. Ὑποθέμεν δὲ ὅτι ἐπωνομάσθη Οὐαλεντία, δεξαμένη μετὰ τὸν γάμον τῆς τὸ λατινικὸν δόγμα, διότι ὡς θυγάτηρ τοῦ ὀρθοδόξου αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα ἐκεῖνο. Ἄλλ' ἐνταῦθα συμβαίνουσιν ἕτεροι

παραδοξότεραι τῆς τύχης περιπέτεια. Τοῦ Νικολάου ἐκεῖνου Κρίσπου, τελευταῖα ἀπόγονος ἐγένετο Φραντζέσκα, ἢ ὁ Χόφρ δὲν διστάζει νὰ δομάσῃ νόμιμοι κληρονόμοι τοῦ Δουκάτου τῆς Νάξου. Λέγει δὲ ὅτι ἀπέθανε τῷ 1853, καταλιπούσα ἐκ τοῦ γάμου αὐτῆς μετὰ τοῦ Σαβερῖου Κορονέλλου, παρεκτός δύο θυγατέρων, δύο υἱούς, ὄστινες, πάντοτε κατὰ τὸν Χόφρ, εἶναι οἱ νόμιμοι δοῦκες τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Καλοῦνται δὲ οἱ ἀπόγονοι οὗτοι τοῦ Κρίσπου καὶ τῶν τῆς Τραπεζοῦντος αυτοκρατόρων Ἰακώβος καὶ Ἀντώνιος Μάρκος, ἀμφότεροι οἰκοῦσιν εἰς Ἀθήνας καὶ εἶναι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς πρώτης θυγατρὸς τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ ἢ δὲ δευτέρᾳ ἐκαλεῖτο Αἰκατερίνη, καὶ καθ' ὑποκορισμὸν Κατῶ. Περὶ ταύτης ὀμιλῶν ὁ Ῥαμουσίος, δομάζει αὐτὴν δέσποιναν Κατῶ, βεβαίως ὅτι ἦτο ὠραιότατη, ὠραιότερα κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην πάσης ἄλλης κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου, καὶ προστίθῃσιν ὅτι εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ἦτο διεσπαρμένη ἡ φήμη τοῦ ἐξαιρετοῦ αὐτῆς κάλλους καὶ τῆς ἀπραμίλλου χάριτος (*era sparsa la famma della sua gran bellezza e somma grazia.*) Τοῦτο λοιπὸν τὸ κειμήλιον τοῦ τραπεζοῦντιοῦ στέμματος ἀπῆλθεν ὁ Χασσάμπευς, ὡς ἀράβωνα τῆς ζητουμένης συμμαχίας. Ὁ Χασσάν, ἱστορεῖ ὁ Ῥαμουσίος, ὦν νέος καὶ ἄγαμος, καὶ ἐρασθεὶς ἤδη τῆς κόρης ἐκεῖνης ἐξ ἀκοῆς, ἀπεκρίθη εἰς τὸν πρέσβην τοῦ Ἰωάννου, ὅτι ἐάν οὗτος τῷ δώσῃ τὴν κόρην του ὡς σύζυγον, θέλει προθύμως θυσιάσει οὐ μόνον τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς θησαυροὺς καὶ ἑαυτὸν, ἵνα ὑπερμαχήσῃ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Δὲν ἤξευρομεν ἂν ἦναι ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, ὅτι ὁ Καλοῖωάννης ἐδίστασε κατ' ἀρχὰς νὰ συζύξῃ τὴν θυγατέρα του μετὰ ἡγεμόνος μωαμεθανοῦ. Ἐάν πιστεύσωμεν τὸν Χαλκοκωνδύλιν, οἱ βασιλεῖς ἐκεῖνοι τῆς Τραπεζοῦντος συνειθίζον «ἐπιγαμίαις ποιῆσθαι πρὸς τε τοὺς ὀμόρους βαρβάρους τοὺς λευκοὺς Ἀσπροβατάντας καλουμένους (ὦν ἡγεμὼν ἦτο ὁ Χασσάν) καὶ δὴ καὶ πρὸς Τεμῆρεω υἱοῦς (τοὺς ἀνεψιοὺς δηλαδὴ τοῦ Ταμερλάνου), ὥστε μὴ πράγματα ἔχειν δημομένης τῆς χώρας ὑπὸ τούτων.» Ὅθεν τὸ συνοικέσιον ἐκεῖνο δὲν ἦτο ἀσύνθητες ἐν Τραπεζοῦντι, ὁ δὲ Καλοῖωάννης, πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀπαιτουμένην θυσίαν. Πρὶν ὅμως φθάσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν ὅρον τοῦτον τῆς συμβάσεως, ἀπεβίωσε τῷ 1458.

Εἶχε δὲ, ὡς εἶπομεν, ἐκτός τῶν δύο θυγατέρων, καὶ υἱὸν ἄλλ' ὁ υἱὸς οὗτος, ὀνόματι Ἀλέξιος, ἦτο τετραέτης, αἱ περιστάσεις δεινόταται, ὥστε εὐλόγως ὁ τοῦ θανόντος ἀδελφὸς Δαυὶδ, ὁ τῆς Ἑλένης σύζυγος, ἐνόμισε πρέπον

νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν. Δυστυχῶς «ὁ Κύρ Δαυὶδ ἦτο ἄνθρωπος ὠμὸς, ἀνανδρὸς, ἀνάξιος τοῦ ὀνόματος», ὡς λέγει τὸ Χρονικὸν τῆς Μονεμβασίας, καὶ ὡς ἀπέδειξαν μετ' οὐ πολὺ τὰ πράγματα. Ἐσπευσε μὲν νὰ παραδώσῃ τὴν δέσποιναν Κατῶ εἰς τὸν Χασσάμπευν, ἀλλ' οὗτος εἶχεν ἐν τῷ μεταξύ περιπλακῆ εἰς ἀγῶνα μέγαν πρὸς τὸν ἰσχυρὸν σουλτάνον τῆς Περσίας Δζεχάν σάχ. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Σινώπης, τῆς Καραμανίας καὶ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας ἐπόθουν μὲν νὰ ταπεινώσωσι τὸν Μεχμέτην Β', ἀλλὰ φιλάργυροι ὄντες δὲν ἀπεφάσιζον νὰ συγκροτήσωσι τοὺς πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένους στρατοὺς, καὶ προσέτι ἐδυσπίστουσαν πρὸς ἀλλήλους. Οἱ χριστιανοὶ περὶ τὸν Καύκασον δυνάσται ἐνόμιζον περιττὸν νὰ διακινδυνεύσωσιν ὑπὲρ τῆς Τραπεζοῦντος κατὰ τῶν πόρρων ἀφισταμένων ὀσμανιδῶν οἱ εὐρωπαῖοι ἀπέχον ἐτι μάλλον. Ὅθεν ὅτε τῷ 1462 ὁ κατακτητῆς, ἀφοῦ εὐχερῶς ἐκυρίευσεν τὴν Σινώπην καὶ ταπεινώσας τὸν πανταχόθεν πολεμούμενον Χασσάμπευν, ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ πάσης πρὸς τὴν Τραπεζοῦντα συμμαχίας, παρέστη ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης ἐνώπιον τῆς πόλεως ταύτης, ὁ Δαυὶδ εὐρέθη μεμονωμένος κατέναντι τοῦ φοβεροῦ τούτου ἀντιπάλου.

Οὐδὲν ἦττον ἐὰν ὁ Δαυὶδ ἦτο ἄλλος ἄνθρωπος ἡδύνατο ν' ἀνθέξῃ καὶ ἴσως νὰ ματαιώσῃ τὸ ἐπιχειρήμα τοῦ Μεχμέτη. Τὸ φρούριον ἦτο δυσπρόρητον καὶ δὲν ἡδύνατο νὰ κυριευθῇ δι' ἀπλῆς ἐφόδου. Ὁ σουλτάνος ἦλθεν ὅπως οὖν κατεσπευσμένος, καὶ οὔτε πολιορκητικὰ πυροβόλα συνεπήγετο, οὔτε τροφὰς ἀποχρώσας. Ἄλλ' εἰδομεν ὅποῖός τις ἦτο ὁ Δαυὶδ. Τὸ δὲ οὐδὲν ἦττον δεῖνόν, εἶχε πρωτόβρασιον τὸν Γεώργιον Ἀμοιροῦτσιν, ὅστις ἐνδέγεται νὰ ἦτο ἄνθρωπος σφοδράτος, ἀλλὰ δὲν ἐκίχθητο εἰμὴ περὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας καὶ τοῦ ἰδίου συμφέροντος ὦν δὲ πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ τότε μεγάλου βεζύρη, τοῦ ἐξ ἑλλήνων καταγομένου Μαχμούτ πασᾶ, εὐχερῶς ἐπέισθη παρ' αὐτοῦ καὶ εὐχερῶς ὡσαύτως ἐπέισε τὸν βασιλέα νὰ παραδοθῇ ἀμαχητὶ σχεδὸν, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι ὁ σουλτάνος θέλει λάβει σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Δαυὶδ καὶ θέλει ἐπιτρέψῃ αὐτῷ χώραν ἄλλην, παρέχουσαν πρόσθεν ἴσην τῆς τοῦ Τραπεζοῦντιοῦ κράτους. Τοιουτοτρόπως ἐπέσεν ἡ αυτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος περὶ τὰ μέσα τοῦ 1462, ἐννέα περιπίπτουσα μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὴ ἀξιωθείσα ὅμως τῆς τιμῆς τοῦ νὰ κλεισθῇ, ὅπως ἐκεῖνη, τὰς τελευταίας αὐτῆς ἡμέρας δι' ἀμύνης ἀειμνήστου καὶ διὰ τοῦ ἡρωικοῦ τοῦ βασιλέως αὐτῆς θανάτου. Ἄλλ' ὅ,τι ἐπραξεν αὐτόθι ἡ ἀφοσίωσις τοῦ Κωνσταντινοῦ Παλαιολόγου, ἐμελλε νὰ τὸ ἀναπληρώσῃ ἐνταῦθα ἡ ἀφοσίωσις τῆς Ἑλένης Καντακουζηνῆς, ἐφ' ὅσον ἀπέκειτο τοῦτο γυναῖκα ἄσθενε.

Ὁ Δαυὶδ μετακομισθεὶς μεθ' ὄλων τῶν οἰκείων εἰς τὴν βασιλεύσαν, ἔλαβε κατ' ἀρχὰς εἰς κατοικίαν χώραν τινὰ περὶ Ἀδριανούπολιν μετὰ τινὰ δὲ χρόνον ἐπετράπη αὐτῷ ἢ ἐν Μακεδονίᾳ πόλις τῶν Σερβῶν. Ἀλλὰ δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἀπολαύσῃ ἐπὶ πολὺ τὸν ἀπράγμονα βίον ὃν ἤλπισε νὰ διαζήσῃ προδοῦς μὲν τὸ ἰερώτατον τῶν καθηκόντων, πιστεύσας δὲ εἰς τὸν λόγον τοῦ κατακτητοῦ. Τῷ 1466 ἔλαθεν ἐπιστολὴν ἣν ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν ἡ ἀνεψιά του δέσποινα Κατῶ, ἢ τοῦ Χασσάμπευ σύζυγος. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην δι' ἧς προετρέπετο νὰ ἀποστείλῃ εἰς Μεσοποταμίαν ἕνα τῶν υἱῶν του ἢ τῶν ἄλλων συγγενῶν, ἐγνώρισεν ὁ πρωτοβεστιαῖος Ἀμοιρούτσης, ὅστις καὶ ἐσπευσε νὰ τὴν ἐπιδείξῃ εἰς τὸν ἐξάδελφόν του, τὸν μέγαν βεζύρη Μαχμούτ πασάν, παρὰ τοῦ ὁποῦ ἔμαθε τὸ πρᾶγμα φυσικῶ τῷ λόγῳ ὁ σουλτάν Μεχμέτης. Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ μεταξύ αἱ περιστάσεις τῆς Ἀνατολῆς εἶχον μεταβληθῆ. Ὁ Χασσάμπευς, καταβαλὼν τὸν Δζεχάν σάχ καὶ ἐγνώμενος κύριος ἀπάσης τῆς Περσίας, ἀπέβη ἔπερ ποτὲ ἰσχυρὸς καὶ ἤρχισε νὰ ἀπειλῇ τοὺς ὀσμανιδὰς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Καραμανίας. Ὁ σουλτάν Μεχμέτης ἐτοιμάζετο νὰ στρατεύσῃ κατ' αὐτοῦ. Ἡ ἐπιστολὴ ἦν ἔγραψεν ἡ δέσποινα Κατῶ ἡδύνατο νὰ ὑπερφαίνῃ συνεννόησιν μετὰ τοῦ Δαυὶδ καὶ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ συμμάχων ὁ δὲ σουλτάν Μεχμέτης μὴ ὦν ἄνθρωπος νὰ σεβασθῇ συμβάσεις καὶ ὅρκους ἅμα τὸ συμφέρον του ὑπηγόρευε τὴν ἀθέτησιν αὐτῶν, διέταξε νὰ ἀπαγχονισθῶσιν ἀμέσως ἅπαντες οἱ Κομνηνοί.

Καὶ ἐστήθησαν λοιπὸν οὐ μακρὰν τῶν Σερβῶν ἀγγῶνας δέκα καὶ ἐκρομάσθησαν εἰς αὐτὰς ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου ὁ πρεσβύτερος ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου, οἱ ὄκτω αὐτοῦ υἱοὶ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Καλοῖωάννου. Θέαμα πολυειδῶς οἰκτρὸν, διότι ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ Δαυὶδ Γεώργιος καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος ἦσαν παῖδες μόλις ὀκταετείς. Μεταξὺ τοῦ πλήθους τοῦ συρρέσαντος περὶ τὴν θυσίαν ταύτην, πολλοὶ ὀφθαλμοὶ ἐδάκρυσαν καὶ ἅπαντα τὰ χεῖλη ἐκινήθησαν ἐν σιγῇ ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων προσευχόμενα. Μία μόνη γυνὴ, τσεσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν περιίπου, ἠτένισε τὰ θύματα ἄδακρυς καὶ ἄφωνος καὶ πολὺ ἀφ' οὗ διελύθησαν οἱ ἄλλοι θεαταί, ἴστατο ἐτι ἀκίνητος ὡσεὶ συμπληρούσα εἰς ἕνδεκα τὸν ἀριθμὸν τῶν θανασίμων ἐκεῖνον στόλων. Ἀπῆλθον δὲ ἀμέσως πάντες οἱ λοιποὶ καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐτόλμησε νὰ πλησιασῇ ἵνα κηδεύσῃ τοὺς νεκροὺς, διότι ὁ σουλτάν Μεχμέτης, ἐν ἑνὶ τῶν ἀγρίων τῆς ὀργῆς παροξυσμῶν ὑφ' ὧν κατελαμβάνετο, εἶχε διατάξει νὰ μείνωσι τὰ θύματα αὐτοῦ ἄταρα, ἵνα παραδοθῶσιν βορὰ κύνεσιν οἰωνοῖσί τε πᾶσιν. Ἄλλ' ἡ Ἑλένη,

διότι πάντες βεβαίως ἐνόησαν ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ μόνη ἐν τῷ οἰκτρῷ τούτῳ χώρῳ παραμείνασα, δὲν ἐνόμισεν ὅτι ὑπάρχει βούλησις ἀνθρωπίνῃ ἱκανῇ ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς μητέρα καὶ σύζυγον τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑστάτου ἐκεῖνου καθήκοντος, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸ ἐκπληρώσῃ, μὴ πτοουμένη τὰς ἀπειλὰς τοῦ δυνάστου. Ὅθεν ἅμα συνελθοῦσα ἀπὸ τῆς πρώτης καταπλήξεως ἀπῆλθεν εἰς φίλην οἰκίαν, περιεζώσθη ἱμάτιον τρίχινον, παρέλαβε σκαπάνην, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κρανίου τόπον τῶν τέκνων καὶ φιλάτων, ἐσκαψε τάφον, ἀπέτρεψε δι' ὁδῆς τῆς ἡμέρας τὰ σαρκόβόρα ζῶα καὶ ὄρνεα, καὶ ἐπειτα ἐκῆδευσεν διὰ νυκτὸς ἰδίαις χερσὶ τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου τὰ δέκα περιπόθητα ὄντα. Καὶ νῦν ἐρωτᾷτε ἴσως ἐὰν ἐτιμωρήθη. Ὁ νέος Κρέων ἐφάνη ἐπιεικέστερος τοῦ ἀρχαίου ἢ Ἑλένη δὲν ἐτάφη ζωντανή, ὅπως ἡ Ἀντιγόνη. Ἀλλὰ δὲν ἐπανῆλθε πλέον εἰς τὸν κόσμον. Πλησίον τοῦ χώρου ὅστις ἐκάλυπτεν ἅπαντας τοὺς πόθους καὶ ἀπάσας τὰς ἐλπίδας τῆς, εὖρε καλύβην ἀχυρίνην ἐγκαταλειμμένην καὶ ἔρημον. Ἐκεῖ διήγαγε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου ἐν μονώσει καὶ ταλαιπωρίᾳ λησμονήσασα μὲν τὰ παρελθόντα ἐκείνην ζῶν, ἐπὶ τῆς ἡξέυρεν ὅτι θέλει ἀνεῦρει πᾶν ὅ,τι ἠγάπησεν εἰς τὴν παροῦσαν. Οὐδ' ἐπεμέτρησεν ὁ θεὸς μακρὰς τὰς ἡμέρας τῆς βασάνου ταύτης τῇ ἡρώδι ἡμῶν, ἀλλ' ἀνεκάλεσεν αὐτὴν μετ' οὐ πολὺ εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ.

Ἄναφères ἂρά γε ἡ ἱστορία πολλὰς τοιαύτας ἀφοσιώσεις; Καὶ ὅμως πόσοι ἐξ ἡμῶν γνωρίζουσι κατ' ὄνομα τοῦλάχιστον τὴν ἁγίαν ταύτην μωρατίτισσαν;

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

Ο ΠΤΩΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΛΟΥΣΙΟΣ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς τῆς Γαλλίης κύριος Ἐρνεστός Δεγγουβὲ μετὰ πλείστης ποιητικῆς ἀφελείας καὶ χάριτος διηγήθη τὰ δεινοπαθήματα καὶ ἐπὶ τέλους τὴν θεραπείαν πτωχοῦ τινὸς ἐργάτου καὶ τινὸς πλουσίου ἐγωῖστοῦ.

Ἀμφότεροι ἐπασχον, καὶ ἦσαν εἰς ἄκρον δυστυχίᾳ, διότι ὁ μὲν κατετήκετο μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῶν κόπων, ὁ δὲ ἐμκραίνετο ὡς ἐκ τοῦ πλούτου καὶ τοῦ ἐγωῖσμοῦ του, καταστρέψας τὴν ὑγίειαν του διὰ τῶν ποικίλων φαγοποσιῶν.

—Ἐάν ἡδυνάμην νὰ προσέλθω εἰς ἱατρὸν, ἔλεγεν ὁ πτωχὸς ἐπισκεφθεὶς τὸν πλούσιον, ἴσως ἤθελον θεραπευθῆ.

—Ἄλλ' ἐγὼ ἔχω τρεῖς ἱατροὺς, καὶ ὅμως ὅλον ἐν κατετήκομαι, καὶ καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω! τῷ ἀπεκρίνετο ὁ πλούσιος.

Ὅτε δὲ θλιβερὸν ἐθεώρει ὁ πτωχὸς τὸ νὰ

πάσχη άνευ τινός βοηθείας, άσυγκρίτως θλιβερότερον έθεώρει ο πλούσιος τὸ νὰ λαμβάνη καθ' ἐκάστην παρὰ τῶν ιατρῶν του νέα φάρμακα άνευ τινός ώφελείας.

Ότε δὲ ο πτωχὸς έπεθύμει νὰ εἶχε τοῦλάχιστον μίαν ώραν πρὸς περιθάλψιν του, ο πλούσιος άνεφώνει·

—Καὶ τί μ' ώφελοῦν αἱ εἰκοσιτέσσαρες ώραι τοῦ ημερονοκτιῦ, τὰς ὁποίας έξοδοῦω περιθάλπων ἑμαυτὸν καὶ μόνον ἑμαυτόν;

—Καὶ ὅμως δεινὸν, δεινὸν ἢ πενία! άνέκραξεν ο πτωχὸς, πρὸς δὲν — Δεινὸν, δεινὸν καὶ ο πλούσιος! απήντησεν ο πλούσιος.

—Άλλά πῶς δύνασαι νὰ συγκρίνης τὰ θάσανά μου μετὰ τῶν ἰδικῶν σου; τῷ εἶπε τότε ο πτωχὸς· σὺ τοῦλάχιστον αναπνέεις ἀέρα καθαρόν, σὺ απολαμβάνεις τὸν ζωογόνον ἥλιον, ἐνῶ ἐγὼ διέρχομαι τὰς ἡμέρας μου ἐντὸς σκοτεινοῦ καὶ ὑγροῦ ἐργοστασίου, ἐντὸς ἀκαθάρτου καὶ πνιγηρᾶς ἀτμοσφαιρας!

—Άδίκως παραπονείσαι διὰ τὴν στέρησιν τοῦ καθαροῦ ἀέρος καὶ τοῦ θερμοῦ ἡλίου, τῷ απεκριθὲν ο πλούσιος, διότι ἐγὼ περιῆλθον τὰ ευκραέστερα κλίματα, καὶ ἑκατοίκησα τὰς ὠραιότερας έξοχάς, καὶ ὅμως οὐδαμῶς ἐβελτιώθη ἡ υγεία μου, οὐδὲ ἀνακούφισιν τίνα εὑρον!

—Άλλά νὰ ἐργάζωμαι καὶ νὰ κοπιᾶζω αἰώνως, καὶ ποτὲ νὰ μὴ ἀναπαύωμαι! άνέκραξεν ο δυστυχὴς ἐργάτης. Ὁ δὲ πλούσιος εἰς απάντησιν άνεφώνησεν· — Άχ! ποσάκις ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὄχληρᾶς καὶ ἀηδεστάτης ἀργίας μου δὲν ἐπεθύμησα, ἀντὶ τοῦ ματαίου καὶ καταστρεπτικοῦ πλοῦτου μου, ἔργον τι καὶ ἑνασχόλησιν!

—Άλλά σὺ ἐπὶ τέλους διὰ τοῦ θανάτου, τῷ εἶπεν ο πτωχὸς, δύνασαι νὰ λυτρωθῆς ἐκ τῶν βασάνων σου. Ἐγὼ ὅμως οὔτε αὐτὸν τὸν θάνατον δύναμαι νὰ ἐπιθυμήσω, ἀναλογιζόμενος ὅτι θέλουν συναποθάνει μετ' ἐμοῦ μία ἀγαπητὴ σύζυγος καὶ δύο φίλτατα τέκνα, τὰ ὁποία λατρεύω, καὶ τὰ ὁποία ὀφείλω ζῶν νὰ διατρέφω!

Οἱ λόγοι οὔτοι τοῦ πτωχοῦ συνεικίνησαν βαθέως τὸν ἐγωιστὴν, ὅστις μετὰ τίνα σιωπὴν πλήρης θλίψεως καὶ ἀπελπισίας εἶπε πρὸς τὸν δακρυροοῦντα ἐργάτην τὰ ἐξῆς·

— Ἐχω καὶ ἐγὼ, φίλε, σύζυγον, ἔχω καὶ ἐγὼ τέκνον! Σε λυποῦμαι διὰ τὰ θάσανά σου, ἀλλά βεβαιώθητι ὅτι ὑπάρχου καὶ θάσανα ἀσυγκρίτως δριμύτερα. Σὺ μὲ προξενεῖς ἔλεος, ἀλλ' ἐγὼ θέλω σὲ προξενήσει φοίτην! Καταξηρεμέναι εἶναι αἱ χεῖρές μου, καὶ κάτωχρον τὸ πρόσωπόν μου· ἀλλ' ἡ καρδιά μου εἶναι δυστυχῶς ἐτι μᾶλλον κατάξηρος, ἐτι μᾶλλον νεκρά καὶ κάτωχος. Ἴδου ἡ μεγάλη πληγὴ μου! Ἴδου τὸ μέγα θάσανόν μου! Τί σημαίνει ἡ πείνα; Τί σημαίνει τὸ ψυχρός; Τί σημαίνει ὁ κόπος; Ἐξ αὐτῶν τὸ σῶμα μόνον ὑποφέρει καὶ θνή-

σκει· ἀλλὰ τὸ σῶμα ἐγεννήθη διὰ ν' ἀποθάνη. Ἡ ἀγωνία ὅμως καὶ ἡ ἀπονέκρωσις τῆς ἀθανάτου ψυχῆς! Μὴ παραπονήσαι λοιπὸν, μὴ ἀδημονῆς, διότι σὺ ἀγαπᾶς καὶ κλαίεις, καὶ ἐπομένως αἰσθάνεσαι ὅτι ἐντὸς σου ζῆ ἡ ψυχὴ σου. Άλλ' ἐγὼ οὐδὲν φίλτρον αἰσθάνομαι πλέον, καὶ περὶ οὐδενός φροντίζω. Άποθεώσας τὸ ἐγὼ μου, αὐτὸ μόνον λατρεύω, καὶ ἀπομονωθεὶς οὕτως ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐντὸς τῆς φύσεως βλέπω, εἰμὴ ἑμαυτὸν μόνον! Ἡ ἀγάπη, ἡ ἀφοσίωσις, τὸ καθῆκον, οἱ ἱερώτεροι δεσμοί, τὰ πάντα, τὰ πάντα δι' ἐμὲ ἐξέλιπον! Άχ! τέκνον μου, μήπως εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὔτε σὲ πλέον ἀγαπᾶ;

Ἐνῶ δὲ ο δυστυχὴς ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, ἔφριξεν ἐνώπιον τῆς φρικαλέας εἰκόνας του, καὶ ἡ φωνὴ του ἐξέλιπεν. Άλλ' αἰφνης προσφέρει πρὸς τὸν πτωχὸν ἐργάτην χρυσίον ἄφθονον, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ τὸ λάβῃ χάριν τῶν τέκνων του.

Πλήρης εὐγνωμοσύνης καὶ συγκινήσεως ἀπερχεται τότε ο ἐργάτης, ἀνακραζὼν ἐξαλλος· — Ὁ φίλτατα τέκνα μου, ὦ ἀγαπητὴ σύζυγός μου, ο Θεὸς ἐπὶ τέλους σὰς ἔσωσε! θέλετε ζῆσαι!

Ἐν τούτοις οἱ ζῶηροὶ οὔτοι λόγοι ἀνακουφίζουν τὸν καταβεβλημένον πλούσιον, ὅστις κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εὐχαρίστως ὡμολόγησεν ὅτι ἤσθάνθη ἐν τῇ μαρμαμένη καρδίᾳ του παλμὸν εὐάρεστον, παλμὸν σωτήριον.

Καὶ ο μὲν πτωχὸς διὰ τοῦ πλουσίου ἐσώθη· ο δὲ πλούσιος διὰ τοῦ πτωχοῦ ἀνεγεννήθη!

Μετὰ παρέλευσιν δύο μηνῶν ο πτωχὸς ἐργάτης, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς γενεθλίου νήσου του, εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλουσίου, ὅπως εὐχαριστήσῃ αὐτὸν διὰ τὴν σωτηρίαν του. Άλλ' ὁποία μεταβολή! Ὅποια μεταμόρφωσις! ὁποία διαφορὰ μετὰ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας ταύτης συναντήσεως!

Σφριγῶν, εὐφροτος, ζῶηρός, καὶ ῥοδοκόκκινος παρουσιάσθη ο πτωχὸς ἐργάτης. Εὐθυμος δὲ καὶ εὐτραφὴς, πλήρης υγείας καὶ εὐτυχίας ἐφαίνετο ο πλούσιος· διότι ο μὲν, ἐλευθερωθεὶς ἐκ τῆς πνιγηρᾶς ἀτμοσφαιρας τοῦ ἐργοστασίου, ἐχάρη ἐπὶ δύο μῆνας τὴν ὠραίαν αὔραν τῆς θαλάσσης, τὴν καθαρὰν καὶ εὐώδη ἀτμοσφαιραν τῆς Πατρίδος του, καὶ τὰς ζωογόνους ἀκτίνας τοῦ ἡλίου· ο δὲ πλούσιος, ἀπαλλαγείς ἐκ τῆς νοσερᾶς ἀτμοσφαιρας τοῦ ἐγωισμοῦ, παρηγορῶν δὲ καὶ παρηγορούμενος, ἔλεῶν καὶ μακαριζόμενος, ἀγαπῶν τοὺς πάντας καὶ ὑπὸ πάντων ἀνταγωνόμενος, ἀνέπνευσε τὴν θείαν ἀτμοσφαιραν τῆς ἀγάπης, ἤσθάνθη τὴν ἀρωματικὴν αὔραν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ἐθερμάνθη ὑπὸ τῶν ζωογόνων ἀκτίνων, τὰς ὁποίας ἡ ἀγαθοποιία ἐκπέμπει πρὸς τοὺς ἐργάτας αὐτῆς.

M.

ΑΙ ΕΝ ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

Ὁ Ἐφορος τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου κ. Νεῦτων ἀνέγνω τῇ 29 τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου ἐν τῷ «Λυκείῳ τῶν ἐραστῶν τῆς τέχνης ἀμφοτέρων τῶν γενῶν», ἐν Λονδίῳ, σπουδαίαν πραγματείαν περὶ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ νεωστὶ γενομένων ἀνακαλύψεων.

Ὁ κ. Νεῦτων ἤψατο τοῦ λόγου ὑπομιμνήσκων τοῖς ἑαυτοῦ ἀκροαταῖς τὴν ἀρχαίαν τῆς Ὀλυμπίας εὐκλειαν καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἀξίαν, ἐνεκα τῶν κατὰ τετραετίαν ἐπὶ 4400 ἔτη τελουμένων ἐν αὐτῇ ὀνομαστῶν ἐορτῶν, ἐφ' αἷς οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ ἐβάσιζον τὴν ἑαυτῶν χρονολογίαν, διότι ἀριθμοῦσι πάντοτε κατ' Ὀλυμπιάδας.

Ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τελουμένων ἐορτῶν ἦτο ἡ δι' ἀγῶνων καὶ θρασεῶν σοφῆ αὐτῆ γυμναστικῆ παιδείσεως, ἧς τινος κατὰ τὴν δημοκρατικὴν περίοδον ἐν πάσαις ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι μετὰ μείζονος πάντοτε ζήλου ἐπεμελοῦντο, ὅπως ἕκαστος πολίτης καταστῆ ἱκανὸς διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν εὐγενεστερῶν τοῦ σώματος αὐτοῦ μυῶνων νὰ ὑπερασπίσῃ ἐν καιρῷ πολέμου τὴν ἑαυτοῦ χώραν.

Οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ τελούμενοι ἀγῶνες, οἵτινες κατ' ἀρχὰς εἶχον χαρακτῆρα ἐγχώριον, ἐγένοντο ταχέως θεσμὸς πανελληνίος. Ἐν τῷ τόπῳ τῷ ὄντι τούτῳ, δὲν ἀπὸ τῆς βαθυτάτης ἀρχαιότητος θρησκευτικαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἐταιρίαι καθιέρωσαν πρὸς κοινὴν πανήγυριν, οἱ πολῖται ἀπάντων τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ ἑλληνικῶν κρατῶν, ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τῆς Σικελίας καὶ τῆς ἐτι πορρωτέρω κειμένης Κυρηναϊκῆς, συνέρρεον ἵνα ἀγωνισθῶσιν ἢ ἵνα παραστῶσιν ὡς θεαταί. Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς ἠγωνίζοντο ὡς εἶχον τάχους ἐν ταῖς ἵπποδρομίαις καὶ ταῖς ἀρματοδρομίαις, οἱ ἄνθρωποι δὲ πασῶν τῶν τάξεων, ἂν ἦσαν ἐκ τῆς ἐλευθέρως καὶ ἀγῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἠγωνίζοντο ἐν ταῖς σταδιοδρομίαις, ἐν ταῖς δισκοβολίαις καὶ ταῖς ἐτέραις ταύταις δοκιμασίαις τῆς ῥώμης, τῆς εὐκνησίας καὶ τῆς δεξιότητος, αἵτινες ἀπατέλουν τὸ Πένταθλον.

Αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ τελούμεναι ἐορταὶ δὲν ἦσαν περιβλεπτοὶ διὰ τὰς μόνους τοῦ σώματος ἀσκήσεις· ἡ φήμη τῆς πανηγύρεως ἐπέσπα, ὡς ἐν ταῖς ἡμετέραις διεθνήσιν ἐκθέσεσιν, ἄπειρον πρὸς τὴν πόλιν θεατῶν πλῆθος, ἢ περὶ αὐτὴν δ' ἀποδιδόμενη μεγάλη σπουδὴ ἠνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους νὰ λησμονήσωσιν ἐπὶ τίνα χρόνον τὰς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἀναφυόμενας συνεχῶς φιλονεικίας καὶ ζηλοτυπίας, αἵτινες ἐγένοντο πρόξενοι τοσοῦτων ἀνωφελῶν πολέμων. Ἴσως δὲ ἡ Ὀλυμπία ὀμνήγυρις, καθ' ἣν ἱερά ἀνακωχὴ ἐπροστάτευε πάντας τοὺς προσερχομέ-

νους, συνήργησε μᾶλλον πάντος ἄλλου ἑλληνικοῦ θεσμοῦ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πανελληνίου φρονήματος.

Ἐν Ὀλυμπίᾳ ὡσαύτως δύο συνθήκαι, ὧν τὸ κείμενον ἐχαράχθη εἰς πίνακας ἐκ χαλκοῦ καὶ εἰς στήλας ἐκ μαρμαροῦ, πανηγυρικῶς ἀνωμολογήθησαν. Ἐκεῖ ὡσαύτως οἱ ῥήτορες ἀνεγίνωσκον λόγους ἐπιδεικτικούς περὶ τῶν μᾶλλον ἐπειγουσῶν πολιτικῶν περιστάσεων, καὶ ἠνάγκαζον τὸ κοινὸν νὰ μελετήσῃ τὰ ζητήματα κατὰ πανελλήνιον συμφέρον· ἄλλοι δὲ συγγραφεῖς ἀνεγίνωσκον τὰ ἑαυτῶν ἔργα, ἐν ᾧ αἱ τοῦ Πινδάρου ὠδαί, αἱ πρὸς τιμὴν τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Ὀλυμπίαν ἀδόμεναι, παρηκολούθουν τὴν τελετὴν τῶν ἀπονειομένων τοῖς Θεοῖς χαρίτων, δι' ὧν αἱ νίκαι αὐταὶ ἠγιάζοντο καὶ καθίσταντο ἀρεσταὶ τοῖς Θεοῖς. Οὕτω λοιπὸν ἡ Ὀλυμπιακὴ πανήγυρις εἶχεν οὐ μόνον θεατρικὴν σπουδαιότητα, ἀλλὰ πολιτικὴν ἔμκα καὶ φιλολογικὴν.

Άλλη αἰτία ἐπισπῶσα τοὺς ἐν τῇ πανηγύρει ταύτῃ παρασταμένους ὑπῆρχεν ὅτι σύμπασα ἡ Ὀλυμπία Ἄλτις ἦτο τὸ μᾶλλον περιβλεπτόν μουσεῖον τέχνης ὃ οἱ ἄνθρωποι ποτε εἶδον καὶ ὃ πιθανῶς δὲν θά ἴδωσιν ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ. Ὁ τεράστιος οὗτος πλοῦτος προήρχετο ἐκ τοῦ αἰσθηματος τούτου τῶν Ἑλλήνων καθ' ὃ ὤφειλον νὰ δώσωσι τοῖς Θεοῖς, εἰ μὲν οὐ τὸ πᾶν, τοῦλάχιστον μέρος τῶν πραγμάτων ἃ ἡ ἀνθρωπότης ἐθεώρει ὡς τὰ τιμιώτατα πάντων. Ἡ προστάτις τῆς πανηγύρεως Θεότης Ζεὺς, ἧς ἡ ὑπὸ τοῦ χρόνου καθιερωθεῖσα λατρεία ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς πορρωτάτης πελασγικῆς περιόδου, ἦτο τὸ κύριον πρόσωπον τῶν ἀναθημάτων τούτων ἃ τὰ τοῦ πολέμου λάφυρα, τὰ περισσεύοντά τοῦ ἐμπορίου πλοῦτη, ἡ εὐγνωμονοῦσα εὐσέβεια, οἱ τῆς δεισιδαιμονίας φόβοι, ἐν μέρει δὲ οἱ ἐλεγχοὶ τῆς συνειδήσεως τῶν τε κρατῶν καὶ τῶν ἀτόμων, διὰ τὰ ἀτιμώρητα μείναντα ἐγκλήματα αὐτῶν, ἐκόμισαν κατὰ τοὺς πολλοὺς αἰῶνας, ὧν ἡ πορεία ἀριθμεῖται διὰ τῶν Ὀλυμπιάδων. Τὸ μέγιστον δὲ τῶν δώρων τούτων ὑπῆρχεν ο αὐτῷ τῷ Θεῷ Διὶ καθιερωθεῖς δωρίας ἐργασίας ναῶς, ἐν ᾧ τὸ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ ἀγαλμα τοῦ Θεοῦ ἐστήθη περὶ τῷ 433 π. Χ., ἦτοι ἕνα καὶ ἐπέκεινα αἰῶνα μετὰ τὰ ἔργα ἃ ἡ ἐγχώριος εὐσέβεια ἐπετέλεσε. Ὁ κ. Νεῦτων ἐπικρουσίασε μετὰ ταῦτα σχέδιον τῆς Ὀλυμπίας, ἐν ᾧ ἐσημείωσε τὰ κυριώτερα τοῦ ἐδάφους χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ἦτοι τῆς πεδιάδος δι' ἧς εἶρε ὁ Ἄλφειός καὶ ὁ ὑποτελής αὐτῷ Κλάδος. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων ποταμῶν ἴστατο ο ναὸς τοῦ Διὸς, οὐ τινος τὰ ἐρείπια ἀνεκαλύφθησαν κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν ἔτει 1765 ὑπὸ τοῦ Chandler, ἐφεξῆς δ' ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος ἀνεγνωρίσθησαν ὡς τὰ τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ Cockerel, τοῦ Leake καὶ τοῦ Gill. Ἐν ἔτει

1813 ὁ συνταγματάρχης Leicester Stanhope εξέτασας τὴν πεδιάδα τῆς Ὀλυμπίας ἐξέδωκε τοπογραφικὸν χάρτην, ἐν ᾧ σημειοῦται ἡ θέσις τοῦ ναοῦ τοῦ Διός. Ἐν ἔτει 1828, ὅτε οἱ στρατοὶ τῆς Γαλλίας, τοῦ Maison στρατηγούντος, κατεῖχον τὴν Πελοπόννησον, ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἐπέμφε πρὸς ἐξέτασιν τῆς Ὀλυμπίας ἐπιστήμονας, ὧν τὸ κυριώτερον ἔργον, ἦτοι ἡ ἀνακάθαρσις τῆς ἐπιφανείας ἐφ' ἧς ἦτο ὠκοδομημένος ὁ ναός, ἐπεθεβαίωσε τὰς τοῦ Πausανίου λεπτομερείας περὶ τε τῆς ἐκτάσεως τοῦ ναοῦ, τῶν ὑλικῶν αὐτοῦ, τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ κατασκευῆς, τῶν ἐκ μαρμάρου κεράμων τῆς ὀροφῆς, καὶ τῶν ἐπὶ τῶν μετώπων δώδεκα τοῦ Ἡρακλέους ἄθλων, τῶν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν πυλῶν ἐγγεγλυμμένων ὄντων. Τὰ μὲν τεμάχια τῶν ἀνευρεθέντων ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐπὶ μετώπων δύναται τις ἰδεῖν ἐν τῷ Λούβρῳ, τὴν δὲ περιγραφὴν τοῦ ὄλου αὐτῶν ἔργου δύναται τις νὰ ἀναγνώσῃ ἐν τῷ ἐκδοθέντι ὑπ' αὐτῶν συγγράμματι, τῷ ἐπιγραφομένῳ «Expédition scientifique de Morée», ὃ περιέχει καὶ λαμπρὰ ἀπεικονίσματα γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς.

Ὁ Πausανίας περιγράφει λεπτομερῶς τὴν ἐν σχήματι κύκλου γλυφὴν, ἣτις ἐκόσμηε τὰ δύο τοῦ ναοῦ ἀετώματα. Τὸ μὲν ἀνατολικὸν ἀέτωμα παρίστα τὴν μέλλουσαν τῶν ἵππων ἀμιλλαν τοῦ Πέλοπος πρὸς τὸν Οἰνόμακον, ὅστις, διὰ τῆς προδοσίας τοῦ ἡνιόχου αὐτοῦ Μυρτίλου, ἠττηθεὶς, εἶδε τὸν Πέλοπα ἀντιποιοῦμενον τῆς χειρὸς τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο, λέγει ἡμῖν ὁ Πausανίας, ἦτο τοῦ Παιωνίου, συγχρόνου καὶ μαθητοῦ τοῦ Φειδίου. Τὸ δὲ δυτικὸν ἀέτωμα παρίστα τὴν τῶν Λαπίθων πρὸς τοὺς Κενταύρους μάχην, κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πειρίθου, ἦτο δὲ τοῦτο ἔργον τοῦ Ἀλκαμέου, συγχρόνου ὡσαύτως τοῦ Φειδίου, πιθανῶς δὲ καὶ ἀντιπάλου αὐτοῦ. Ἀλλὰ τῶν δύο τούτων γλυφῶν, οἱ Γάλλοι ἐπιστήμονες, καίτοι ἀνορούξαντες βαθείας τάφρους πρὸς τε τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν τοῦ ναοῦ μέρος, οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὐρωσιν ἔχον.

Μετὰ τοὺς Γάλλους οὐδεμία νεωτέρα ἔρευνα ἐγένετο ἐν Ὀλυμπίᾳ μέχρι τοῦ τελευταίου φθινοπώρου, καθ' ὃ ἐπιστήμονες Γερμανοὶ ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Ἄλτιν.

Αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐργασίαι αὐτῶν ἐκανονίσθησαν μεταξὺ τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς δι' εἰδικῆς συμβάσεως, ἣτις μετὰ πολλὰς καὶ ἀναξίας λόγου ἀναβολὰς ἐκυρώθη τέλος πάντων τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς. Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συμβάσεως, ἡ μὲν Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἀναδέχεται πάσας τὰς δαπάνας, ἡ δ' Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀναδέχεται νὰ ἐξομαλύνῃ τὰ μεταξὺ τῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ ἐδάφους ἀναφερόμενα ζητήματα.

Πᾶσαι αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας ἀνακαλυφθησόμεναι ἀρχαιοῦτες θὰ ἦναι ἰδιοκτησία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, πλὴν τῶν διπλῶν ἃς δύναται νὰ παραχωρήσῃ τοῖς Γερμανοῖς· οἱ τελευταῖοι ὅμως οὗτοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνωσιν ἐκτυπώματα πασῶν τῶν γλυφῶν ἢ ἄλλων ἀρχαιοτήτων ἃς ἐνδέχεται νὰ εὐρωσιν.

Πρῶτη κατὰ τὸν τελευταῖον Ὀκτώβριον ἐργασία τῶν Γερμανῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ μέχρι τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἄκρας τοῦ ναοῦ ἀνορύξις δύο μεγάλων τάφρων διὰ τὴν τῶν ὑδάτων ἐκροήν, ἐφεξῆς δὲ ἡ ἀνακάθαρσις τῆς ὕλης ἐπιφανείας ἐν ταῖς δύο τοῦ ναοῦ ἄκραις. Τούτων γενομένων εὗρον κατὰ Δεκέμβριον μῆνα κολοσσιαῖον κορμὸν, ἴσως τοῦ Διός, ὅστις κατὰ τὸν Πausανίαν ἦτο ἐστημένος εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ ναοῦ, ὡς διαιτητῆς τῆς μεταξὺ τοῦ Πέλοπος καὶ τοῦ Οἰνόμακον ἀναφύσεως διαφορᾶς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνεῦρον στυλοβάτην φέροντα ἀνάθημα τῶν Μεσσηνίων καὶ τῶν Ναυπλιέων, παρ' ᾧ εὐρέθη τὸ ἀνατεθὲν, ἦτοι τὸ ὡς δεκάτη τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου προσερχθὲν ἄγαλμα τῆς Νίκης. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἀνεγνωρίσθη παραχρῆμα ὡς τὸ ὑπὸ τοῦ Πausανίου περιγραφέν, ὅστις καίτοι γνοὺς ὅτι ὁ Παιωνίος ἐποίησεν αὐτὸ, παρέλειψεν ὅμως νὰ ἀναφέρῃ ὅτι ὑπῆρξε διὰ τὴν διακόσμησιν τῶν ἀετωμάτων μεταξὺ τῶν γλυπτῶν τῆς ἐποχῆς διαγώνισμα καθ' ὃ ὁ Παιωνίος ἐπρώτευσε. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο, καίτοι μῆτε κεφαλὴν, μῆτε χεῖρας ἔχον, εἶναι ὅμως, ὡς λέγεται, ἐξαισίου κάλλους. Ἀριθμὸς τῆς ἐπιγραφῆς, εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Μεσσηνίων ἀναφερομένων, ὡσαύτως εὐρέθησαν ἐσχάτως, μία δὲ τούτων περιέχει τὴν περὶ τινος ζητήματος ὀρίων συνολογηθεῖσαν σύμβασιν, ἣν καὶ ὁ Τάκιτος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ χρονικοῖς 4, 43 πιθανῶς ὑπαινίττειται. Κατὰ τὴν α' Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1876 σειρὰ τῆς ἀγαλμάτων εὐρέθη ἐν οἷς ἐν τῶν δύο τοῦ ποταμοῦ θεῶν, οἵτινες κατὰ τὸν Πausανίαν κατεῖχον τὰς δύο τῶν ἀετωμάτων ἄκρας. Εὐρέθη ὡσαύτως πρόσωπον γυναικὸς, ἀνῆκον, ὡς πιστεύεται, τῷ πρὸς δυσμὰς ἀετώματι, μετὰ τοῦ εὐρήματος δὲ τούτου περατοῦνται πᾶσαι αἱ ἐν ἔτει 1875 γενόμεναι ἀνακαλύψεις.

Ἡ ἀξία τῶν ἀνακαλύψεων τούτων διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ὑπερβαίνει πάντα ὑπολογισμόν· ὅταν δὲ τὰ προπλάσματα τῶν γλυφῶν τούτων καταστῶσι γνωστὰ τοῖς εἰδήμοσι τῆς τέχνης, θὰ μάθωμεν ἀκριβῶς ὅτι μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης εἶναι ἀπλοῦν ζήτημα γνώμης, τουτέστι θὰ μάθωμεν τίνα ἦσαν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν γλυπτῶν τούτων τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδίου, τῶν ἱκανῶν κλέος κτησαμένων, ἵνα προσκληθῶσι νὰ διακοσμήσωσι οὕτω μεγάλα δημόσια μνημεῖα, οἷον ὑπῆρξε

τὸ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Θὰ μάθωμεν ὡσαύτως διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν γλυφῶν τούτων πρὸς τὰς τοῦ Παρθενῶνος μέχρι τίνος βαθμοῦ ἐμιμήθησαν οὗτοι τὸν τοῦ Φειδίου ρυθμὸν καὶ τί οὗτος ἐξ ἄλλων παρέλαβε· μεγάλης δὲ προσοχῆς ἀξία θὰ ἦναι πρὸ πάντων ἡ σύγκρισις τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Παρθενῶνος ποταμίων θεῶν πρὸς τοὺς πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ὀλυμπίας. Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὸν Παιωνίον, ἡμεῖς, πλὴν τοῦ ὀνόματος τινῶν τῶν ἔργων αὐτοῦ, σχεδὸν οὐδὲν μέχρι σήμερον περὶ αὐτοῦ γινώσκωμεν, οὐδὲ περὶ τοῦ Ἀλκαμέου πλείονα γνωρίζομεν, πλὴν τοῦ ἀναφερομένου ὑπὸ τινος τῶν τελευταίων Βυζαντινῶν συγγραφέων περιέργου ἀνεκδότου, ὅτι δηλαδὴ τοῦ Ἀλκαμέου πρὸς τὸν Φειδίαν ἀνταγωνισαμένου, τὸ κοινὸν προστίμησε τὸ τοῦ πρώτου ἄγαλμα ἐφόσον αὐτὸ ἴστατο ἐν ἴσῳ ὕψει πρὸς τὸν τοῦ θεατοῦ ὀφθαλμὸν, ἀλλ' ὅτε ἐστησαν αὐτὸ παρὰ τῷ τοῦ Φειδίου, ἦτοι πρὸς τὸ ὕψος τοῦ μνημείου ἐν ᾧ ὤφειλε νὰ μένη, τὸ ἄγαλμα ἐφάνη δυσανάλογον, διότι ὁ Ἀλκαμένης δὲν ὑπελόγησε τὸ ὀπτικὸν ἀποτέλεσμα ὃ ὁ Φειδίας προὑπελόγησε.

Ὁ κ. Νεύτων, ἀφοῦ κατέστησε γνωστὰς τὰς ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων Γερμανῶν ἀνακαλυφθείσας ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀρχαιοῦτες, ἐξήνεγκε γνώμην ὅτι ἡ θέσις αὕτη πολλὰς καλύπτει ἔτι τοιαύτας. Ὁ Πausανίας τῷ ὄντι λέγει ὅτι ἡ Ἄλτις, ὅταν αὐτὸς ἐπεσκέσθη αὐτήν, εἶχεν ἀκόμη 300 ἄγαλματα, ὃ δὲ Πιλίνιος, ὅστις ἐξῆσε ἕνα αἰῶνα πρὸ τοῦ Πausανίου, ἠρίθμηε ἐπέκεινα τῶν τριῶν χιλιάδων ἄγαλμάτων. Μόγα μέρος τῶν ἀγαλμάτων τούτων ἦσαν ἀναμφιβόλως ἐκ χαλκοῦ, ἀγόμεθα δὲ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οἱ θάρβαροι ἐπὶ Ἀλαρίχου καὶ οἱ ἄλλοι τῆς Ἑλλάδος πορθηταὶ ἐχώνευσαν τὰ πλείστα ἐξ αὐτῶν. Ἐντοσοῦτῳ ἐπειδὴ αἱ ἐκ μαρμάρου βάσεις τῶν ἀγαλμάτων τούτων μετὰ τῶν σπουδαίων ἐπιγραφῶν ἃς φέρουσι μένουσιν ἔτι θεαματέναι εἰς βάθος 12 ποδῶν ἐν ταῖς ποταμίαις τῆς Ἄλτεως προσθήκαις, ἔχομεν λόγον τινὰ ἵνα εἰκάσωμεν ὅτι οἱ θάρβαροι ἐφείσθησαν τῶν ἐκ μαρμάρου ἀγαλμάτων. Ἐχομεν πρὸς τούτοις λόγον τινὰ ἵνα ἐλπίζωμεν ὅτι ἡ ἀπληστία τῶν θάρβαρων δὲν ἀφῆρσε πάντας τοὺς ἐν Ὀλυμπίᾳ χαλκοῦς, διότι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον εὐρέθησαν πολλὰ περικεφαλαῖα ἐγχωρίων, ἐξ ὧν ἡ μία, ὡς ἡ ἐπιγραφή μαρτυρεῖ, ἀνετέθη τῷ Δεῖ ὑπὸ τοῦ τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνος α', ἀφοῦ ἐνίκησε κατὰ τὸ 474 π. Χ. τοὺς Ἐτρούσκους. Ἐτερον ἀρχαιότερον λείψανον σπουδαιότατον εἶναι πῖναξ χαλκοῦς ἐφ' οὗ εἶναι ἐγκεχαρῆσθαι συνθήκη μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Ἠλίδος καὶ τῶν γειτόνων αὐτῶν Ἡραίων.

Ὁ κ. Νεύτων ἀφοῦ ἀπηρίθμησε τὰ ἐμπόδια ἃ οἱ Γερμανοὶ θὰ ἀπαντήσουν πιθανῶς, ἐν ὧρ μὲν χειμῶνος τὴν τοῦ ποταμοῦ πλημ-

μύραν, ἐν ὧρ δὲ θέρους τὴν μεμολυσμένην ἀτμοσφαῖραν, ἐπέρανε τὸν λόγον τρέφων ἀγαθὴν ἐλπίδα ὅτι πλήρης ἐπιτυχία θὰ στεφανώσῃ ἔργον ἐπιχειρηθὲν ἀνεῦ οὐδεμιᾶς ἰδιοτελείας, ἀλλὰ πρὸς μόνην τοῦ πολιτισμένου κόσμου ὠφέλειαν.

Κ.

Ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας κ. Ἀναστ. Διομήδους ἐκφωνηθέντος λόγου εἰς τὸ μνημόσυνον τῆς «Ἐταρίας τῶν φίλων τοῦ λαοῦ» ἀποσπῶμεν τὰ ἀκόλουθα:

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Ἰππῆρξέ ποτε ἐποχὴ, καθ' ἣν οὐδεὶς λόγος ἐγένετο περὶ τῶν ἐργατικῶν τάξεων τοῦ λαοῦ. Δὲν ἐνοῶ δὲ μόνον τὴν ἀρχαιότητα, ἐν ἣ αἱ ἐργατικαὶ τάξεις ἦσαν κυρίως οἱ δούλοι, οἵτινες καταβιβαζόμενοι εἰς τὴν τάξιν τῶν κτηνῶν δὲν ἀπῆλθον ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Καὶ μέχρι τοῦ παρελθόντος σχεδὸν αἰῶνος, ὅτε ἡ δουλεία ἢ ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καταδικαζομένη ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν ἐκλίπει, οὐδεὶς ἐδίδε προσοχὴν εἰς τοὺς ἐργάτας. Τὸ ζήτημα τῶν ἐργατῶν παρουσιάζεται κυρίως κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀφ' οὔτου, κατόπιν τῶν ἐπαναστάσεων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀρχαίου δεσποτισμοῦ, διὰ τῶν ἰδρυθέντων πανταχοῦ φιλελευθέρων συνταγμάτων ἐδόθησαν πολιτικὰ δικαιώματα καὶ εἰς τὴν τάξιν ταύτην, ἅτινα ἀνυψώσαντα αὐτὴν ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως καὶ τοῦ τελείου ἐξευτελισμοῦ, ἐν ᾧ ἐτέλει ἄλλοτε, ἐνέπνευσαν αὐτῇ τὸ θάρρος νὰ ὑψοί φωνῆν, ὅσαςκις βλέπει καταπατούμενον τὸ δικαίόν της, καὶ νὰ ζητῇ ἐν γένει τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς της. Σήμερον ἐν Εὐρώπῃ τὸ ζήτημα τῶν ἐργατῶν ἀπασχολεῖ μέγας πάντας ἀφ' οὔτου μάλιστα ἀνεφάνησαν ἐν Γαλλίᾳ πρὸς χάριν δῆθεν τῶν ἀπόρων κλάσεων αἱ κοινοκτημονιστικαὶ θεωρίαι, αἵτινες προγράφουσαι τὸ ἱερὸν δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ὠνευρέθησαν νὰ ἐπιφέρωσιν ἰσότητά οὐ μόνον ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἀλλὰ καὶ ἰσότητά περιουσίας καὶ ἰδιοκτησίας, ὡς πανάκειαν πάντων τῶν κοινωνικῶν κακῶν ταύτην παριστῶσαι, θεωρίαι, αἵτινες πανταχοῦ ἔκτοτε ἐξηπλώθησαν καὶ ἐξαπλοῦνται, πᾶσα κοινωνία εὐ φρονούσα πρέπει νὰ φροντίξῃ περὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἵνα αὕτη καλῶς μορφωμένη καὶ ἀπολαμβάνουσα ὧν εἶναι δίκαιον νὰ ἀπολαμβάνῃ, μὴ παρεκτραπῇ εἰς τὴν βίαν καὶ ἐπιφέρῃ κοινωνικὴν ἀνατροπὴν. Οὐ μόνον λοιπὸν λόγος φιλανθρωπίας, ἀλλὰ καὶ λόγος κοινωνικοῦ συμφέροντος ἐπιβάλλει σήμερον τὴν περὶ τῆς μορφώσεως καὶ ὑλικῆς προαγωγῆς τῶν ἐργατικῶν τάξεων φροντίδα.

Ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ μόρφωσις τῶν ἐργα-
τῶν πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως
αὐτῶν. Ὁ ἐργάτης διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐ-
ξευγενίζεται. Παρῆλθε διὰ παντός ἡ ἐποχὴ ἐ-
κείνη, καθ' ἣν ἡ ἐργασία ἐνομιζέτο ἀρμόζουσα
μόνοις τοῖς δούλοις, οἱ δὲ ἐλεύθεροι πολῖται ἀ-
πηξίουσαν νὰ τελῶσι τοιαῦτα ἔργα. Σήμερον ἡ ἐρ-
γασία ἀναγνωρίζεται ὡς ἐντιμὸς ἐνασχόλησις·
οἱ ἐλεύθεροι πολῖται ἐπιδίδονται αὐτῇ. Εἰς
Φραγκλίνος δὲν ἀπηξίου νὰ στοιχειοθετῆ. Ἡ
ἐκπαίδευσις δὲν δύναται σήμερον νὰ θεωρηθῆ
ἀνοίκειος καὶ ἀνάρμοστος τῷ ἐργάτῃ, ὅπως ἐν
τῇ ἀρχαίότητι. Δικαιοῦται μάλιστα σήμερον ὁ
ἐργάτης, ὅπως καὶ πᾶς ἄλλος πολίτης, νὰ ἀπο-
λαύῃ τῶν ἀγαθῶν τῆς παιδείας, καθ' ὅσον καὶ
αὐτὸς διὰ τῶν φόρων, οὓς δίδει, συντελεῖ ὑπὲρ
τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐθνικῆς παιδείας, τῆς δαπά-
ναις δημοσίαις συντηρουμένης. Πρὸ πάντων ἐν
τοῖς φιλελευθέροις κράτεσι, παρ' οἷς οἱ ἐργάται
ἔχουσι πλήρη πολιτικὰ δικαιώματα, ἡ ἐκπαί-
δευσις αὐτῶν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία. Πῶς
θὰ παρακαθῆσθαι ὁ ἐργάτης μεταξὺ τῶν ἐνόρκων,
πῶς θὰ ἐκλέξῃ τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ, πῶς
θὰ ἐξασκήσῃ ἐν γένει πάντα τὰ πολιτικὰ δικαιώ-
ματά του ἐπιτυχῶς, ὅταν στερῆται πάσης μορ-
φώσεως; Πᾶς πολίτης ἐλευθέρως πολιτείας, καὶ
ὁ ἐργάτης αὐτὸς, πρέπει τοῦλάχιστον νὰ γνωρίζῃ
τὸ ἀναγινώσκειν, γράφειν καὶ ἀριθμεῖν, τὴν ἱστο-
ρίαν τοῦ τόπου του, τὴν γεωγραφίαν αὐτοῦ,
τὴν θρησκείαν αὐτοῦ. Πρὸ πάντων τὴν θρησκείαν.
Τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν,
τὸν πλησίον, ἑαυτὸν, τὴν οἰκογένειαν, τὴν πα-
τρίδα καὶ τὴν ἐκκλησίαν πρέπει νὰ φροντίσῃ ἡ
κοινωνία ἵνα πᾶς πολίτης καὶ γνωρίζῃ καλῶς
καὶ ἔχῃ ἐγκεκαυγμένα ἐν τῇ καρδίᾳ του, ὅ-
πως ἀπαρτίσθαι ἐκ χρηστῶν πολιτῶν. Ἡ
χρηστότης εἶναι ἡ ἠθικὴ υἰεὶς τῶν λαῶν, ἀνευ
τῆς ὁποίας μαραινόνται καὶ ἀπόλλυνται. Ποῖοι
κίνδυνοι δύναται νὰ προέλθωσιν ἐκ τῆς παρα-
μελήσεως τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώ-
σεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἀποδεικνύει πρὸ
πάντων ἡ ἱστορία τῶν ἐπαναστάσεων ἐν Γαλ-
λίᾳ, καὶ μάλιστα τὰ κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις Κοι-
νότητα.

Ἐπειτα ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἐργατῶν, μετα-
δίδουσα τοῖς ἐργάταις τὰς ἀναγκαίας γνώσεις
τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, καθιστᾷ τὴν ἐργασίαν
παραγωγικωτέραν, τελειοποιεῖ τὰς τέχνας καὶ
ἐν γένει συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν εὐημερίαν
τῶν ἀνθρώπων. Τί θὰ ἠδύνατο αἱ ἀνθρώπινα
χεῖρες ἀνευ μηχανῶν; Πόσον δύναται ἡ γεωρ-
γία νὰ βελτιωθῆ ἐκ τῆς βοτανικῆς καὶ γεωλο-
γίας; Ποία ἐν γένει τέχνη δὲν θὰ ὠφελεῖτο τὰ
μέγιστα ἐκ τῆς ἐπιστήμης;

Τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ εὐεργετικώτατα τῆς
ἐκπαιδεύσεως ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς ἐργασίας
κατιδόντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ τῆς Εὐρώ-

πης, εἰσήγαγον πανταχοῦ τὴν ὑποχρεωτικὴν δη-
μοτικὴν ἐκπαίδευσιν, δι' ἧς εἶναι δυνατόν νὰ
διαδίδωνται τὰ γράμματα εἰς πάσας ἐν γένει
τάς τάξεις τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸν βαθμὸν δὲ τῆς ἐ-
ξαπλώσεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως δύνα-
ταί τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς προόδου οἰκουμένης
λαοῦ. Μόνον ὅσοι εἶναι ἐχθροὶ τῶν ἐλευθεριῶν,
καθὼς τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας ἀριστοκρατίας
ἐν τισι κράτεσι τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅσοι ἐν γένει
ἔχουσι συμφέρον ἐν τῇ ἀμαθείᾳ τοῦ λαοῦ, κα-
θὼς ὁ λατινικὸς κληρὸς, ὅστις μόνον ἐπὶ τοῦ ἀ-
παιδεύτου πλήθους δύναται νὰ ἐξασκήσῃ ἅν ἀξίωσι
δύναμιν καὶ ἐπιρροήν, ἀντέστησαν καὶ ἀνθί-
στανται εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν ταύτην ἐκπαί-
δευσιν τοῦ λαοῦ. Οἱ φιλελευθέροι πάντων τῶν
εὐρωπαϊκῶν λαῶν τοῦναντίον εἶναι κεκηρυγμένοι
καὶ ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς καθολικῆς τοῦ λαοῦ
μορφώσεως. Ἄριστα δὲ ἐπραξαν καὶ ἐκείνοι
ἐν Ἑλλάδι, οἵτινες ἐψήφισαν τὸν περὶ ὑποχρεω-
τικῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως νόμον, ὅστις ἂν
καὶ μέχρι τοῦδε δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐφαρμοσθῆ τε-
λείως, δύναται ὅμως ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ἐφαρ-
μοσθῆ, ἐὰν αἱ κυβερνήσεις καταβάλωσι πᾶσαν
τὴν ἀναγκαίαν σπουδὴν τοσοῦτον εὐκολώτερον,
καθ' ὅσον παρ' ἡμῖν οὔτε ἀντιδραστικόν τι κατὰ
τῆς προόδου καὶ τῆς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ἀνατροφῆς
τοῦ λαοῦ κόμμα ὑπάρχει, οὔτε κληρὸς ἰσχυρὸς
ἐχθρὸς τῶν φώτων, ὅπως ἐν τῇ καθολικῇ δύσει.

Ἄλλὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀπεδείχθη ὅτι
δὲν ἀρκοῦσιν ἵνα ἐκπαιδεύσωσιν ἐντελῶς τὰς ἐρ-
γατικὰς τάξεις. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἰς ὀλίγας χώ-
ρας κατέστη δυνατόν νὰ ἰδρυθῶσι πανταχοῦ
σχολεῖα καὶ νὰ ὑποχρεωθῶσιν ἀπαξάπαντες οἱ
πολίται νὰ πέμπωσιν εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα των,
καὶ ὅπου ἀκόμη ὑπάρχει ἐφηρμοσμένη ἡ γενικὴ
αὕτη ἐκπαίδευσις, πάλιν οἱ ἀπὸ τῶν σχολειῶν
τούτων ἐξερχόμενοι καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν ἐπιδι-
δόμενοι ἄνδρες, ὡς ἐπιλανθανόμενοι εὐκόλως ὅσων
ἐν αὐτοῖς ὡς παῖδες ἔμαθον, ἔχουσι ἀνάγκην
καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ἀνανεώσωσι τὰς γνώσεις
των καὶ νὰ συνεχίσωσι καθόλου τὴν ἐκπαίδευ-
σίν των.

Πρὸς ἀναπλήρωσιν λοιπὸν ἡ συμπλήρωσιν τῆς
δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἤρχισαν πολλοὶ φίλοι
τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἀνθρωποὶ ἐν τῇ δύσει,
ἐν ἐταιρίαις ὀργανιζόμενοι, νὰ συνιστῶσιν ἐσπε-
ρινὰ μαθήματα χάριν τῶν ἐργατῶν, εἰς τὰ ὁ-
ποῖα προσερχόμενοι οὗτοι μετὰ τὸ πέρας τῆς
ἡμερησίας ἐργασίας των, νὰ δύναται νὰ προσ-
κτῶνται δωρεὰν πολλὰς γνώσεις εἰς τε τὴν μόρ-
φωσιν τοῦ ἤθους των συντελούσας καὶ εἰς τὰς ἐρ-
γασίας των ὠφελίμους. Ἡ Ἀγγλία, Γαλλία καὶ
Γερμανία εἰρήνουσι τοιοῦτων ἐταιριῶν. Τὰ ἐσπε-
ρινὰ μαθήματα ἀπεδείχθησαν ὑπὸ πᾶσαν ἐπο-
ψιν ὠφελιμώτατα τοῖς ἐργάταις, διότι δι' αὐ-
τῶν οὐ μόνον φωτίζεται ὁ νοῦς αὐτῶν καὶ τὸ
ἠθὸς των μορφοῦται, ἀλλὰ καὶ εὐρίσκοντες καθ'

ἐκάστην ἐσπέραν τὴν τερπνὴν ἅμα καὶ ὠφελί-
μον ταύτην ἐνασχόλησιν, ἀπαλλάσσονται πολ-
λῶν παρεκτροπῶν, εἰς ἃς ἠδύνατο νὰ περι-
πέσωσιν ἀλλαχοῦ φοιτῶντες τὰς ἐσπέρας, καὶ
οἰκονομικῶς ὠφελοῦνται, ἀφαιρουμένης ἀπ' αὐ-
τῶν πάσης ἀφορμῆς δαπανῶν ματαίων. Πρὸς
τὸν αὐτὸν σκοπὸν αἱ ἐταιρίαι αὗται ὑπὲρ τῶν
ἐργατῶν ἰδρυσαν πολλαχοῦ καὶ Βιβλιοθήκας τοῦ
λαοῦ, ἐν αἷς οἱ ἐργάται δωρεὰν δύναται νὰ ἀ-
ναγινώσκωσιν ἠθικὰ καὶ ὠφελίμα συγγράμματα,
καὶ νὰ φωτίζωσι καὶ ἠθικῶς διαπλάττωσιν ἑαυ-
τούς. Αἱ βιβλιοθήκαι αὗται, ἀπὸ μικρῶν ἀρχά-
μειναι, ἠυξήθησαν πολλαχοῦ εἰς σπουδαίας, πο-
λυαριθμους τόμους ἀριθμούσας βιβλιοθήκας, τῇ
γενναίᾳ συνδρομῇ φιλανθρώπων πλουσίων καὶ
λογιῶν. Λόγιοι δὲ ἄνδρες, κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ
εὐγενοῦς ζήλου νὰ γίνωσι διὰ τῆς ἐπιστήμης ὠ-
φελίμοι τῷ λαῷ, ἠσχολήθησαν εἰς τὸ νὰ ἀπλο-
ποιήσωσι χάριν αὐτῶν καὶ καταστήσωσι δημο-
τικὴν τὴν ἐπιστήμην, συντάσσοντες κατ' ἄλληλα
διδασκτικὰ βιβλία.

ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΝ

Τὸ πετρέλαιον, τοῦ ὁποῦ τοσοῦτον μεγάλη γί-
νεται τὴν ἰσχύον, ὡςτε κατέστη σχεδὸν ἀ-
ναπόφευκτον εἰς τὰς νεωτέρας κοινωνίας, πα-
ράγεται πρὸ πάντων ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολι-
τείαις τῆς Ἀμερικῆς, καὶ μάλιστα ἐν τῇ Πεν-
συλβανίᾳ. Ἀπὸ δεκαπέντε μόλις ἐτῶν ἡ βιομη-
χανία ἤρχισε νὰ ἐπωφελεθῆται τὰ ἀπέραντα
ὑπόγεια κοιτάσματα τοῦ καυσίμου τούτου βε-
στοῦ, αἰῶνες δὲ πολλοὶ εἶχον παρελθεῖ χωρὶς
οὐδὲ κἂν ὑπόνοιαν νὰ λάβωσιν οἱ κάτοικοι τῶν
πετρελαιούχων χωρῶν ὅτι τοιοῦτον θησαυρὸν
ἐνέκρυπτον τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν
ἐπάτουν. Τῆς γῆς ταύτης ἡ ἐπιφάνεια παρε-
δίδοτο πού καὶ πού εἰς τὴν γεωργίαν, πολὺ
δὲ ἀραιῶς κατωκεῖτο.

Ἡμέραν τινὰ Ἀμερικανὸς χωρικός ὠρυξε φρέαρ
πρὸς ἀναζήτησιν ὕδατος. Ἐκπληκτος παρατη-
ρεῖ ὅτι δυσῶδες βευστόν, μαῦρον ὡς ἡ μελάνη
καὶ ἀναφλέξιμον ὡς τὸ οἶνόπνευμα, ἀνέβλυσεν
ὀπόθεν ἤλπιζε ν' ἀναβλύσῃ ὕδωρ. Τάχιστα ἀ-
νεγνώρισεν ὅτι πετρέλαιον ἦτο τοῦτο, τοῦ ὁποῦ
πολὺ περιωρισμένα κοιτάσματα εἶχον τῶς ἀπαν-
τηθῆ μόνον εἰς ἄλλα ἀπομεμακρυσμένα μέρη. Εἰς
τοὺς γνωρίζοντας τὸ φύσει πρακτικὸν καὶ βιομη-
χανικὸν πνεῦμα τῶν Ἀμερικανῶν δὲν θὰ φανῆ
θαυμαστὸν, πῶς εὐθὺς ἅμα ἀνωρύχθη τὸ πρῶτον
τοῦτο ἐν τῇ Πενσυλβανίᾳ φρέαρ, ἀναριθμητοὶ
ἐπιχειρήσεις πρὸς ἀνεύρεσιν πετρελαίου ὠργα-
νώθησαν μετὰ ταχύτητος ἀξιοθαυμάστου.

Ἡ χώρα πᾶσα μετέβαλεν ὄψιν ἐν βραχεῖ.
Ἐμποροὶ καὶ κερδοσκόποι ἐσπευσαν ν' ἀνακομ-
θῶσιν εἰς τὸ ἔργον· γήπεδα ἠγοράσθησαν,

φρέατα ἀνωρύχθησαν. Ἄλλοι μὲν ἐκ τούτων
κατεστράφησαν διότι ἀνώρυττον χωρὶς νὰ εὐρί-
σκωσι τίποτε, ἄλλοι δὲ ἐπλούτησαν καὶ μετὰ
κόπου ἠδύνατο νὰ ἀντλῶσι τὸ ἀναβλύζον πε-
τρέλαιον· τόσον ἦτο μέγα τὸ ποσόν. Ὑπάρ-
χουσι παραδείγματα ἀνθρώπων, οἵτινες φθάσαν-
τες πτωχότατοι εἰς Πενσυλβανίαν κατέστησαν
ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν ἑκατομμυριοῦχοι.
Διηγούνται ἐκεῖ καὶ περίεργον καὶ δραματικὴν
ἱστορίαν Ἀμερικανοῦ πινὸς καλουμένου Σίδου.
Ἡ ταχεῖα ἀνύψωσις τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἀπὸ
τῆς ἀρκας πενίας εἰς πλοῦτον ἀξίον λόγου καὶ
ὁ τραγικὸς αὐτοῦ θάνατος ἠδύνατο ν' ἀποτε-
λέσωσι τὸ θέμα ἀληθοῦς δράματος. Ὁ Ἰωάννης
Σίδου ἐφθασεν εἰς Πενσυλβανίαν μετ' ἀποπλη-
γνῶν καὶ ἠγόρασε μικρὸν γήπεδον με-
τὸς τελευταίους ὁδολοῦς, οἵτινες τῷ ἔμενον.
Ἡμέραν καὶ νύκτα ἐργάζεται εἰς τὸ νὰ ὀρύξῃ τὸ
φρέαρ του, ἀκαταπαύτως τρυπᾷ τὴν γῆν ἄλλ' οἱ
μικροὶ τοῦ πόρου ἐφθασαν εἰς τὸ τέρμα καὶ πε-
τρελαίου οὐδὲ σταγῶν. Ὁ δυστυχὴς τόσον μαλ-
λον ὀδύρεται διὰ τὸ ἀτύχημά του, ὅσον τὰ
γειτονικά φρέατα ἀκμάζουσιν. Ἄνευ πόρων πλέον,
μετὰ κενὰ τὰ θυλάκια, βράκένδυτος, θεωρεῖ ἑαυτὸν
ἐντελῶς κατεστραμμένον καὶ καθίσταται εἰς
πάντας γέλωτος ἀφορμὴ. Σκέπτεται λοιπὸν ἀ-
πηλιπισμένος περὶ τοῦ πῶς νὰ καταλείψῃ τὸν
κατηραμένον ἐκεῖνον τόπον, καὶ αποφασίζει νὰ
μὴ ἐγγίσῃ πλέον τὴν ἀχάριστον γῆν, ἥτις κατὰ
τοιοῦτον τρόπον ἀντήμενεψε τοὺς κόπους του.
Τὴν ἐπομένην ὁμοῦς ἡμέραν, ἅμα ἐφεξε, ἐπιθυ-
μῆ νὰ δοκιμάσῃ μίαν ἀκόμη φοράν. Λαμβάνει
ἀνὰ χεῖρας τὸ ἐργαλεῖόν του καὶ κτυπᾷ τὸν
βράχον μετ' ὅσων τῷ δίδει δύναμιν ἢ ἀπελπισίαν.
Αἰφνης ἀκούει ὡς ἂν ἤχον βευστοῦ· δὲν ἀπα-
τάται, τὸ πετρέλαιον ἀνέρχεται, ἀναβλύζει
μετὰ θρασμοῦ καὶ συριγμοῦ. Αὐξάνει τὸ βεῦμα,
τὸ ὑγρὸν διαχέεται ὀρηκτικὸν ὡς ἂν ἦτο πλήμ-
μυρα, βοῦζει ὡς ἡ τρικυμία καὶ τέλος πληροῦ
τὸ φρέαρ.

Παρέρχονται πέντε λεπτὰ, δέκα, ἐν τέταρ-
τον, τὸ βεῦμα ἐξακολουθεῖ ν' ἀναβαίνει. . . ἀ-
κούετχι φοβερὸς θόρυβος, ἀκάθεκτος καὶ ὀρηκ-
τικὸς ῥυαξ ἀναπηδᾷ ὡς ἠφαίστειον ἐκ τοῦ φρέα-
τος. Τὸ πετρέλαιον γεμίζει παμμεγέθη κάψαν
(bâche), ἐκχειλίζει, παρασύρει πᾶν τὸ προσ-
τυχὸν καὶ διαχέεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μέχρι
τῶν ὑδάτων πλησιοχώρου ἐκεῖ λίμνης. Ὁ Ἰωάν-
νης κλαίει ἐκ τῆς χαρᾶς του καὶ λαμβάνει τὰ
κατάλληλα μέτρα δὲ νὰ περισυνάξῃ τὸ πο-
λύτιμον βευστόν. Παρατηρεῖ ὅτι τὸ φρέαρ του
παράγει 360 λίτρας εἰς ἕν καὶ ἡμισυ λεπτόν
τῆς ὥρας, τουτέστι (ὑπολογιζομένου τοῦ πετρε-
λαίου πρὸς φράγκον 1,40 τὸ ἑκατόλιτρον)
φράγκα 3,36 ἀνὰ λεπτόν τῆς ὥρας ἢ φράγκα
201,60 τὴν ὥραν, δηλαδὴ 4838 φράγκα εἰς
τὰς εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, ἐν ἑκατομύριον

και πεντακοσίας χιλιάδας τὸ ἔτος, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν Κυριακῶν καὶ μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν κλασμάτων!

Ἄλλ' ὁ Ἰωάννης μας δὲν ἐχάρη ἐπὶ πολὺ τὴν ἔκτακτον ταύτην εὐνοίαν τῆς τύχης. Ἀπέθανε φρικώδη θάνατον, καταπεσὼν ἐντὸς τοῦ φρέατός του. Θελήσας δηλαδὴ ποτε νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὸν σωλῆνα τοῦ στομίου, ἐγλύστρησε καὶ πεφοβισμένοι οἱ διερχόμενοι ἐκείθεν τὸν εἶδον νὰ γείνη ἄφαντος διὰ παντὸς ἐντὸς τῆς ἀδύσου ἐκείνης τοῦ πετρελαίου.

Αἱ φοβερὰι πυρκαϊαὶ αἱ ἐνίοτε ἔχουσαι χώραν ἐν Ἑυρώπῃ ἕνεκα τοῦ πετρελαίου, πολλάκις ἐτρόμαξαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐν τῇ Πενσυλβανίᾳ. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1862 συνέβη ἐν Ἰδιώνῃ τῆς Πενσυλβανίας καταστροφή, τῆς ὁποίας ἄλλην παρομοίαν δὲν ἔχουσι μέχρι τοῦδε ἀναγράφει τὰ χρονικά τοῦ εἶδους τούτου τῆς μεταλλείας. Ἐνῶ δηλαδὴ ὠρτύετο φρέαρ, αἰφνης στήλη πετρελαίου ἀναβλύζει ἐκ τῆς γῆς μέχρι 12 μέτρων ὕψους ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας. Ἡ ὑγρὰ στήλη ἐβράζε μετὰ δυνάμεως ἀπειλητικῆς καὶ ἐπλήρου τὸν ἀέρα πυκνοῦ νέφους. Ἀμέσως σβήνουσιν ὅλα τὰ φῶτα, τὰ ὅποια εὐρίσκοντο ἐκεῖ πλησίον, ἀλλ' ἐν μένει ἀναμμένοι. Τὸ βεῦμα ἀνάπτει, οἱ δὲ παριστάμενοι γίνονται θεαταὶ μιᾶς τῶν τρομερωτέρων σκηνῶν, τὰς ὁποίας δύναται τις νὰ ἴδῃ. Κύματα ἀναμμένου πετρελαίου κυλινδουῦνται ἐπὶ τῆς γῆς, διαχέονται εἰς τὰς ὁδοὺς, γλυστρώσι μετὰ ταχύτητος ἐπιφερούσης σκοτοδίνην καὶ εἰσρέουσιν εἰς τὰ γήπεδα, εἰς ἃ ὑπάρχουσιν ἄλλα φρέατα καὶ ἄλλα ἔργα ὀρύξεως πετρελαίου. Οἱ καιόντες οὗτοι ποταμοὶ διαδίδουσιν ἐν ἀκαρεῖ τὸ πῦρ εἰς τὰ ἐκεῖ εὐρισκόμενα πετρελαίουχα θαλάμια, τὰ ὅποια συντρίβονται ἀποδίδοντα ἤχον βαρὺν καὶ πένθιμον, ὡς ἂν ἠκούετο μακρὰν νὰ ἤχη τὸ κανόνιον, καὶ νέαν δίδουσι τροφήν εἰς τὴν πυρκαϊάν. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν ἐγκαίρως ν' ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον, περιζώνονται ὑπὸ φλεγόντων βυακίων καὶ ὀλοφύρονται γοερῶς πρὸ τοῦ θεαίου καὶ ἀφύκτου θανάτου. Αἱ φλόγες ὀλονὲν μεγεθύνονται καὶ διαχέουσι λαμπρὸν φῶς... Οὐδεμία ἀντίστασις εἶνε δυνατὴ κατὰ τῆς ἀκαθέκτου δυνάμεως τοῦ πυρός!

Εὐλόγως θὰ ἤρῳτα τις πῶς οὐσίαν τόσῳ ἐπικίνδυνον καὶ καταστρεπτικὴν δὲν ἀποβάλλουσιν οἱ ἀνθρωποὶ τῆς κοινῆς χρήσεως, ἢ πῶς ἡ ἀρχὴ ἀνέχεται τὴν χρῆσιν ταύτην. Μὴ λησμονώμεν ὅμως ὅτι ἂν τὸ ὀρυκτὸν ἔλαιον ἦνε ἐνίοτε ἀληθὴς μᾶστιξ, ὑπὸ τινος ὅμως ἐπόψεως εὐλόγως θεωρεῖται ὡς εὐεργέτημα. Εἶνε πηγὴ φωτισμοῦ οικονομικοῦ καὶ πολυτίμου διὰ τοὺς πενεστέρους. Ἡ φλόξ αὐτοῦ εἶνε λαμπρὰ καὶ καθαρὰ, παρέχει δ' οὕτω εἰς τοὺς πτωχοὺς φωτισμὸν ὅποιον ἄλλοτε μόνον οἱ πλοῦσοι ἠδύναντο νὰ

ἔχωσι. Τὸ φυσικὸν πετρελαῖον εἶνε μαῦρον ὡς μελάνη, ἀλλ' ἀπὸ τούτου ἀποχωρίζονται διὰ τῆς διασάξεως ὑγρὰ διαυγέστατα ὡς πηγαιὸν ὕδωρ. Διαφέρουσι δὲ κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς βράσεως καὶ κατὰ τὴν πυκνότητα τὰ ὑγρὰ τὰ ἀποχωριζόμενα ὡς εἶπομεν ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ πετρελαίου. Τὰ μὲν εἶνε πολὺ πτητικὰ καὶ εὐφλεκτα καὶ ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην οὐσίαν (essence) τοῦ πετρελαίου, ἥτις εἶνε πολὺ ἐπικίνδυνος, τὰ δὲ εἶνε βαρύτερα, καὶ καιούσιν ἄριστα εἰς τοὺς συνήθεις λύχνους καὶ καιοῦνται φωτιστικὰ πετρελαία. Ὅταν τὸ κοινὸν πετρελαῖον ἦνε καλῶς παρεσκευασμένον δὲν ἀνάπτει εὐκόλως ἅμα τῇ ἐπαφῇ πρὸς φλόγα διὰ νὰ καύσῃ καλὰ πρέπει νὰ ἐμποτίσῃ τὴν θρυαλλίδα τοῦ λύχνου.

GASTON TISSANDIER.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

16.— Διὰ τί ὅταν ἀνάπτωμεν πῦρ, ὁ καπνὸς ἀνέρχεται;

Διότι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, ὅστις καλύπτει καὶ περικυκλῶναι τὸ πῦρ, θερμαινόμενος ἐξογκοῦται, γίνεται ἐπομένως ἀραιότερος καὶ ἐλαφρότερος τοῦ περιβάλλοντος ψυχροῦ ἀέρος, διὰ τοῦτο καὶ ἀνέρχεται συμπαρασύρων καὶ τὰ μικρότατα μόρια τοῦ καπνοῦ, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ εἶναι ἐλαφρότερα τοῦ ἀέρος. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀνέρχεται καὶ ὁ καπνὸς διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἐν τεμάχιον φελλοῦ π. χ. τὸ ὅποιον βυθίζομεν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ὅποιον ἔπειτα ἀφήνομεν ἐλεύθερον. Τοῦτο ἀνέρχεται καὶ ἐπιπλέει τοῦ ὕδατος.

Ο ΠΥΡΗΝ

Παιδίον τρώγει κεράσιον, καὶ ρίπτει τὸν πυρῆνα (κουκκουῖτα) γέρον δὲ τις ἀναλαμβάνει τὸν πυρῆνα τοῦτον καὶ τὸν θάπτει εἰς χωράφιον ἡροτριωμένον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ παιδίου, τὸ ὅποιον γελᾷ διὰ τὴν τοιαύτην φροντίδα τοῦ γέροντος.

Μετὰ τινὰ χρόνον διαβαίνει πάλιν ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος, καὶ βλέπει ὅτι ὁ πυρῆν ἔγεινε μικρὸν δένδρον. Ὁ δὲ γέρον, ὅστις καὶ τότε εἶνε ἐκεῖ, τὸ κλαδεύει, τὸ ἐμβολιάζει, καὶ τὸ προσφυλάττει κατὰ πάσης ἐπιχειρίας.

— Πρὸς τί τόσοι κόποι; λέγει τὸ μεираκίον. Ἀλλὰ ἀνδρωθεὶς καὶ διαβαίνων τὸν κοινοτρόφον δρόμον τοῦ μέρους ἐκείνου, ἐπανευρίσκει τὸ δένδρον σκεπασμένον μὲ καρποὺς, οἱ ὅποιοι τὸν δροσιζοῦν, καὶ τέλος πάντων ἐννοεῖ τότε τὴν φρόνησιν τοῦ γέροντος.

Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν ὑπῆρξεν ὅπως τὸ παιδίον

ταῦτο, καὶ ὁ ἀνὴρ οὗτος; Πόσα σχέδια δὲν ἐγκατελείψαμεν εἰς τὸν δρόμον, τὰ ὅποια ἀνέλαβε μεθ' ἡμᾶς φρονιμώτερός τις! Οἱ πλείότεροι ἀνθρωποὶ ζῶσι τυχαίως, χωρὶς ποσῶς νὰ συλλογισθῶσι, ὅτι πᾶν σπέρμα συλλεγόμενον γίνεται ἀρχὴ θέρους, καὶ ὅτι ἡ ἐλαχίστη τῶν πράξεών μας εἶνε ὁ πυρῆν τοῦ κερασίου.

Ο ΘΕΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Ὁ Θεὸς τὸν θάνατον, λυρωτὴν τῶν πόνων, ἐπέμψεν εἰς ἄβυσσον ἄνδρα γεωπόνον νὰ τῷ δῶσῃ ἀνεσιν τῶν δεινῶν καὶ κόπων, καὶ εἰς ἀναπαύσεως νὰ τὸν φέρῃ τόπον. Ἐφθασεν ὁ θάνατος, κ' ἐπὶ τῆς καλύβης τοῦ πτωχοῦ ἐκάθησεν ὡς ἡ ὄρνις Ἰβίς. Στεναγμοὶ ἠκούοντο, οἰμωγαὶ καὶ θρήνοι, ὅλη κατεσείετο στέγ' ἡ καλάμινη. Πέντε ἐξ ἀγγλικά, καὶ ἀπὸ μητέρα ὄρανα, τὸν θνήσκοντα ἔκλαιον πατέρα. «Θνήσκεις, πάτερ; ἔκραζον κύκλωθεν τῆς κλίνης» καὶ ἡμᾶς τὰ ἔρημα, ἄχ! ποῦ μᾶς ἀφίεις;» Ἰκούσεν ὁ θάνατος καὶ τὰ ἐλυπήθη, οἰκτιρῶν ἠσθάνθησεν τ' ἀπὸ τῆς στήθης. Ἄπρακτος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν κύριόν του, κ' ἐνταῦθα φοβούμενος τὸν φρικτὸν θυμὸν του, ἄφωνος εἰς τ' οὐρανοῦ ἴστατο τὰς θύρας. — «Διὰ τί, ὦ θάνατε, μὲ κενὰς τὰς χεῖρας;» — «Διὰ τὰ παντέρημα τίς θὰ προνοήσῃ;» «Ὅταν καὶ ὁ μόνος των βοηθὸς τ' ἀφήσῃ;» — «Τρέξε! εἰπ' ὁ Ἄναρχος, τρέξε ν' ἀποσπάσῃ;» «λίθον ἀπὸ τ' ἀμετρά βᾶθη τῆς θαλάσσης.» Εἶπε κ' εἰς τὴν θάλασσαν, δίγως νὰ βραδύνη, ὡς βολὴς ὁ θάνατος πίπτει μολυβδίνῃ καὶ εἰς τὰ οὐράνια μετὰ τήρους ἴσου φέρεται τὸν ζητούμενον λίθον τῆς ἀδύσου. — «Θραυσεῖ τον!» Εἰς δάκτυλα δύο τὸν λαμβάνει, τὸν συντρίβει, κ' ἐνδὸν τοῦ σκόλης ζῶν ἐφάνη. Τότε ὁ Πανάγιος ἔκραξεν ὀργίλος, καὶ ὁ θόλος ἔτρεμε τ' οὐρανοῦ ὁ κοῖλος. — «Τίς εἰς τὰ ἀγγλικά βᾶθη, ἀποκρίσου!» «συντρίβει τὸν σκόληκα τοῦτον τῆς ἀδύσου;» «Τίς ὁμοῦ δ' ἅπαντα προνοεῖ τὰ ὄντα;» «τίς γινώσκει μέλλοντα, πρότερα, παρόντα;» «Τίς ἐμοῦ, ὦ κάθαρμα! κάλλιον γνωρίζει ἢ ζῶν ἢ θάνατον πότε νὰ χαρῖξῃ;» Κ' ἐνταῦθα τὸ σκῆπτρόν του αἶψ' ἡ δεξιὰ του, διδ' εἰς τὸν μετάρρονον μίαν τοῦ θανάτου. «Ποταψὲ κ' ἐβρόντησε, τὸν κατακυρφαίνει, καὶ κωφὸς ὁ θάνατος ἀπὸ τότε μένει. Μάταια τὰ ὄπτα του ὁ κλαυθμὸς μας κρούει δὲν ἀκούει δέησιν, θρήνους δὲν ἀκούει.»

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * Ἡ ἐνδοξὸς καταγωγή εἶνε φορτίον βαρύτερον, τὸ ὅποιον, ὅστις δὲν τὸ φέρει μετὰ τιμῆς, ἀναγκάζεται νὰ τὸ σύρῃ μετ' αἰσχύνης. (Dégur.)

* * Οὐαὶ εἰς τὸν ἀνθρώπον ἐκείνον, ὅστις τοῖς τέκνοις αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ κα-

1. I. Καρσοῦτος.

ταλείψῃ, ἢ χρυσὸν καὶ κτήματα. Ὁ χρυσὸς καὶ τὰ κτήματα καταναλίσκονται, ἢ διαφεύγουσι τὰς χεῖρας ἡμῶν τὸ ὄνομα ὅμως, τὸ διὰ μεγάλων ἀρετῶν σεβαστὸν γενόμενον, ἀποτελεῖ ἱερὸν τέμενος, ὅπερ οὔτε διὰ τῶν φλογῶν τοῦ πολέμου, οὔτε διὰ τοῦ δόλου τοῦ ἀπατεῶνος, οὔτε διὰ τῆς ἀδικίας τῶν δυνατῶν, οὔτε διὰ τῆς ἰσχύος τῶν κακούργων καταστρέφεται. (Zschokke.)

* * Δὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ ὑποφέρω τὴν κολακείαν. Δὲν λέγω, μήτε διατείνομαι, ὅτι διὰ νὰ φύγῃ τις τὴν κολακείαν, πρέπει νὰ πέσῃ εἰς τὴν ἀχαριστίαν. Ἀποῦ δείξῃς λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν εὐεργέτην σου, ἔκαμες ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃς. Λέγω δι' ἕνα εὐεργέτην, ὅστις ἔχει φρονήματα ἀνθρώπινα, καὶ ὅχι δι' ἐκείνους τοὺς εὐτελεῖς εὐεργέτας, οἱ ὅποιοι κάμνοντες ἐμπορίαν τὴν εὐεργεσίαν, σὲ εὐεργετοῦν διὰ νὰ σὲ αἰχμαλωτίσωσι. (Κοραῆς.)

* * Ἡ ἡδονὴ διαφέρει ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ μὲν ἡδονὴ ἀγοράζεται, ἡ δὲ εὐτυχία δὲν πωλεῖται.

* * Οὐδέποτε δύνασαι νὰ δειπνήσῃς καλῶς εἰς τὴν οἰκίαν ἀνοήτου. Δίδει συμβουλὰς εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ εἰς τὸν μάγειρόν του ἀκόμη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ψιττακὸς ἑκατοντούτης.

Πάντες θεθαίως γνωρίζουσιν ὅτι εἶδη τινὰ ψιττακῶν ἔχουσι τὸ θαυμάσιον πλεονέκτημα τοῦ νὰ ζῶσιν ἐπὶ μακρότατον χρόνον.

Ἐχομεν νὰ καταλέξωμεν ἐνταῦθα καὶ ἄλλο παράδειγμα, τὸ ὅποιον μαρτυρεῖ ὅτι ὀρθὴ εἶνε ἡ κοινὴς ἐπικρατοῦσα περὶ μακροβιότητος τῶν ψιττακῶν γνώμη.

Ὁ βοτανικὸς δηλαδὴ κῆπος τῶν Παρισίων ἀπόλεσε πρὸ δύο περίπου ἐτῶν ψιττακὸν, τὸν ὅποιον εἶχε φέρει ἀπὸ τῶν Μαρκησίων Νήσων ὁ Βουζαινβίλλ κατὰ τὸ ἔτος 1770 ἦτο λοιπὸν ὁ ψιττακὸς οὗτος ἡλικίας ἑκατὸν τριῶν ἐτῶν! Ἐβαλσαμώθη δὲ ὁ ἱστορικὴν πλέον ἀξίαν ἀποκτήσας Νονὸς (οὗτος ὠνομάζετο) καὶ κατετέθη εἰς τὸ Μουσεῖον μεταξὺ τῶν περιεργείας ἀξίων ἀντικειμένων.

Οἱ ὄφεις ἐν τῇ Ἰνδικῇ.

Οἱ ὄφεις εἶνε πολυπληθέστατοι ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Ἐβδομήκοντα ἐννέα εἶδη εἶνε μέχρι τοῦδε γνωστά τριάκοντα πέντε μὲν διαιτώμενα ἐπὶ τῆς γῆς, τεσσαράκοντα τέσσαρα δὲ ἐν τοῖς ὕδασι καὶ τῇ θαλάσῃ (τούτων οἱ μᾶλλον βλαβεροὶ εἶνε ὁ καλούμενος κόβρας καὶ ὁ ὀφιοφάγος.) Χιλιάδες ἀνθρώπων ἀποθνήσκουσι κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν δηγμάτων τῶν διαφόρων τούτων ἔρπε-

των. Κατὰ τὰς ἐπισήμους πληροφορίας μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1869 ἀπέθανον 11,414 ἄνθρωποι· προσθετόν δὲ ὅτι αἱ πληροφορίες αὗται φαίνονται πολὺ ἀτελεῖς. Ὁ δόκτωρ Φάυερ, συγγραφεὺς βιβλίου περὶ Ἰνδικῆς πολλοῦ λόγου ἀξίου, ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων εἰς εἴκοσι χιλιάδας κατ' ἔτος. Ἀρκεῖ τοῦτο καὶ μόνον ἵνα καταδείξῃ πόσον ὀλίγον προώδευσεν ὁ πολιτισμὸς ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Ἐν Εὐρώπῃ, πρὸ πολλοῦ ἤδη οἱ κάτοικοι ἐκαθάρισαν τὴν γῆν ἀπὸ τῶν βλαβερῶν ζώων. Ἐκεῖ μόνον ἀπαντᾷται τῶρα ὁ ὄφις, ὅπου ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὴν θέλησιν νὰ τὸν καταπατήσῃ.

Αἱ μεγάλαι πόλεις τοῦ κόσμου.

Ἐννέα μόνον πόλεις ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς γῆς, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὸ ἑκατομμύριον.

Αἱ πόλεις αὗται εἰς αἰ ἐξῆς: Λονδίνον, ἔχον 3,251,804 κατοίκους· Σου-Τζάου (Κίνας), δύο ἑκατομμύρια· Παρίσιον, 1,825,274· Πεκίνον (Κίνας), 1,648,814· Τέδδον (Ἰαπωνίας), 1,554,848· Καντὼν (Κίνας), 1,236,000· Κωνσταντινούπολις, 1,075,000· Σιάγγ-Τάν (Κίνας), ἐν ἑκατομμύριον· Τζχάν-τζχάν-φου (Κίνας), ἐν ἑκατομμύριον.

Δώδεκα εἶνε αἱ πόλεις, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς εἶνε ὀλιγώτερος μὲν τοῦ ἑκατομμυρίου, ὑπερβαίνει ὅμως τὰς 500,000· ἔχουσι δ' αὗται τὴν ἀκόλουθον τάξιν κατὰ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων· Νέα Ὑόρκη, Βιέννη, Βερολίνον, Χάν-Κάον (Κίνας), Φιλαδέλφεια, Πετρούπολις, Βομβάη, Καλκούττα, Φου-Τζχου (Κίνας), Σχάο-Χίγγ (Κίνας), Βαγκόα (Σιάμης), Κιότον (Ἰαπωνίας).

Πρὸς τούτοις ἀριθμοῦνται εἴκοσι πόλεις, ὧν ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται ἀπὸ 300,000 ἕως 500,000 κατοίκων, τριάκοντα τρεῖς πόλεις ἔχουσαι ἀπὸ 200,000 ἕως 300,000, καὶ ἐννεηκόντα πόλεις ἀπὸ 100,000 ἕως 200,000.

Ἐν Εὐρώπῃ ὑπάρχουσιν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα μία πόλεις ἔχουσαι ὑπὲρ τὰς 50,000 κατοίκους.

Μητρικῆς στοργῆς πλήρες ὕψους ἀπόφθεγμα.

Συνέβη δυστύχημα εἰς σιδηρόδρομον, ἐξ οὗ ἐθανατώθησαν πολλοὶ ἄνθρωποι. Ἀξιόλογος δέ τις γυνὴ ἐγνώριζεν ὅτι μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἐκεῖνον ἐμελλαν νὰ ἐπιστρέψωσιν οἱ δύο υἱοὶ τῆς.

Ἐνδακρὺς ἀποστέλλει φίλον τινὰ διὰ νὰ πληροφορηθῇ.

Οὗτος ἐπιστρέφει συνεσταλμένος, ὡς κομιστῆς κακῆς ἀγγελίας. Ὁ ἕτερος τῶν δύο υἱῶν εἶχε θανατωθῆ.

Μὴ γνωρίζων δὲ πῶς νὰ κάμῃ διὰ νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομα τοῦ θανατωθέντος, ἐλπίζει ὅτι ἡ μήτηρ θὰ εἶχε θεβαίως προτιμήσῃν τινὰ διὰ τὸ ἐν ἑκ τῶν δύο τέκνων τῆς, καὶ ὅτι τὸ ἀγαπη-

τότερον τοῦτο τέκνον τῆς θὰ ἦτο τὸ διασωθέν.

Πρὶν λοιπὸν προσεφῆ τὸ ὄνομα τοῦ δυστυχούς, τὴν ἐρωτᾷ·

— Ποῖον ἀγαπᾶτε πλειότερον;

Ἡ δὲ μήτηρ ἀποκρίνεται·

— Ἐκεῖνο ὅπου ἀπέθανεν!

Εἰς ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΝ.

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΣΟΤΑΛΑΚΟ Ο ΠΑΚ ΖΟΘΟ Ο

Περὶ καθάρσεως θολωμένου ὕδατος.

Ἡ ὑγιεινότερα μέθοδος καθάρσεως ὕδατος εἶναι ἀναγερρήτης ἢ διὰ τῆς διύλισεως (filtration)· ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε εὐωνα, οὔτε εὐπόριστα εἶναι τὰ πρὸς διύλισιν ὄργανα, μεταχειρίζονται τινὲς τὴν στυπτηρίαν (στύψιν), ὡς προχειρότερον μέσον. Ἡ οὐσία αὕτη δὲν εἶναι μὲν δηλητηριώδης, ἀλλ' ἡ διηνεκῆς αὐτῆς χρῆσις καὶ εἰς ποσότητα ὁπωσοῦν ὑπέμετρον δὲν δύναται νὰ μὴν ἔχῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν πινόντων τοιοῦτον ὕδωρ· διὰ τοῦτο ἐνομίσασμεν χρῆσιμον νὰ σημειώσωμεν τὴν ἀκριβῶς ἀναγκασίαν ποσότητα στυπτηρίας δι' ὠρισμένην ποσότητα ὕδατος, καὶ ἥτις ἀπεδείχθη ὅτι δὲν εἶναι ἐπιβλαβής.

Ἡ ποσότης αὕτη εἶναι ἐν καὶ ἡμισυ δράμιον στυπτηρίας εἰς 80 ὀκάδας ὕδατος.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Πρόχειρος καὶ ἀσφαλὴς βίασμος τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων καὶ σκευῶν.

Λάβε χρωμικῆς ποτάσεως δρ. 3, διάλυσον εἰς 32 δρ. νεροῦ καὶ πρόσθεε εἰς τὴν διάλυσιν, ἐπιχύνων μικρὸν κατὰ μικρὸν, θεϊκοῦ ὀξέος δρ. 4. Τὸ ἐν τῇ διαλύσει ταύτῃ ἐμβαπτιζόμενον νόμισμα, εἰ μὲν ἦναι γνήσιον, λαμβάνει χρωματισμὸν πορφυροῦν, ἀνάλογον τοῦ περιεχομένου ἀργύρου, εἰ δὲ ἦναι κίβδηλον, ἢ μένει ἄχρουν, ἢ λαμβάνει πάντα ἄλλον χρωματισμὸν, οὐδέποτε ὅμως τὸν πορφυροῦν.

Ὅσάκις δὲ πρόκειται νὰ διακρίνωμεν ἐπαργυρωμένα εἴτε νομίσματα, εἴτε σκευῆ, τότε ζύομεν τὰ ἐξέχοντα αὐτῶν μέρη, οἷον τὸ στέμμα, τὰ γράμματα, τὰ κοσμήματα καὶ ἐπαλείφομεν μὲ τὸ ῥηθὲν ὑγρὸν τὰ ζυσθέντα μέρη· καὶ εἰ μὲν χρωματισθῶσι πορφυρᾷ, τότε ἔχομεν τὴν θεβαίωτητα, ὅτι δὲν εἶναι ἐπαργυρωμένα, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ νομίσματος ἢ τοῦ σκεύους περιέχεται ἄργυρος.

Τὴν μέθοδον ταύτην τῆς δοκιμασίας, ἀνακαλυφθεῖσαν μὲν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Runge, οὐσαν ὅμως χρησιμωτάτην, συνιστῶμεν εἰς τοὺς συνεχῶς διαχειριζομένους ἀργυρᾷ νομίσματα καὶ σκευῆ.